

Erling Borgen/John E. Andersson

STOREBROR SER DEG

En kartlegging av overvåkingspolitiet i Norge
og NATO's hemmelige kupp-planer

Erling Borgen/John E. Andersson

STOREBROR SER DEG

En kartlegging av overvåkingspolitiet i Norge
og NATO's hemmelige kupp-planer

For første gang i Norge er Overvåkingspolitiet og dets virksomhet klarlagt. Det er skremmende tall forfatterne kan legge frem i denne boken. 250 tusen mennesker er registrert i de hemmelige arkivene som ikke bare er tilgjengelige for norske politimyndigheter.

Men "Storebror ser deg" viser også hva NATO kan bruke disse opplysningene til. Det eksisterer kupp-planer for hvert eneste land i alliansen. Forfatterne offentliggjør disse planene og gjennomgår i detalj hva som kan skje dersom USA/NATO finner ut at Norge ikke lenger er en lojal samarbeidspartner.

Det er sammenhengen mellom virksomheten til det sivile overvåkingspolitiet og det militære etterretningsvesenet og de hemmelige kupp-planene forfatterne ruller opp. Det er en spennende bok, men realitetene er på samme tid uhyggelige: Et kupp etter mønster av hva som skjedde i Hellas kan også skje her.

John E. Andersson er redaktør i ukeavisen Orientering. Han er 27 år.

Erling Borgen er 24 år og redaksjonssekretær i Orientering. Tidligere formann i Sfs Ungdom.

en pax-bok

kr. 19,00

ISBN 82-530-0506-7.

Storebror ser deg!

FRA FORLAGET

For å få kontakt med våre lesere gir vi ut PAX-REVY, en informasjonsbulletin om forlaget og om nye utgivelser. Ved & henvende deg til PAX FORLAG, Postboks 100, Skøyen , Oslo 2, kan du få gratisabonnement på PAX-REVY.

Vi ønsker også at kommunikasjonen skal gå begge veier. Skriv til oss. Kom gjerne med konstruktiv kritikk, med kommentarer til utgivelsespolitikken eller med forslag til nye titler

John E. Andersson og Erling Borgen

STOREBROR SER DEG!

*En kartlegging av overvåkingspolitiet i
Norge og NATOs hemmelige kupp=planer*

PAX FORLAG A/S — OSLO

I kommisjon for Danmark: Borgens forlag

Omslag av Bjørn Roggenbihl
© 1973 John E. Andersson og Erling Borgen
ISBN 82-5300506-7

Trykt i Drammen Aksjetrykkeri A.s

Innhold

Forord	7
Prolog	13
USA-kupp i hele verden.	17
Beredskapslover mot kommunister.	27
Overvåkingspolitiet i Norge.	37
McConnel-planen.	57
«Green Berets»-sentra i Norge.	63
En avslørende debatt.	69
Kupp og infiltrasjon i NATO-regi.	77
Er overvåkingen underlagt NATO.	87
Mellbye-utvalget.	99
Skremmende fra Aulie-utvalget.	111
Kartlegging av overvåkingspolitiet.	117
Etterord.	123

Forord

«Den fremmede etterretningstjeneste legger nå stadig større vekt på å spre falske opplysninger om de nasjonale overvåkingstjenester i de landene de arbeider i mot, for å forsøke å miskreditere dem i befolkningens øyne og så mistillit til dem — og dermed forhindre at de kan få gjort et effektivt arbeid. Vi har i enkelte tilfelle også merket dette i Norge. Det ser vi vesentlig ved de stadige kampanjer samtidig — eller noenlunde samtidig — i de forskjellige landene, som vi f.eks. ved en anledning fikk merke en bestemt kampanje som ble satt i gang i de fleste land i Skandinavia — og som utvilsomt har vært sentralt dirigert».

(Asbjørn Bryhn, tidligere sjef for overvåkingspolitiet).

Denne boken er ikke et forsøk på å gi et fyldestgjørende bilde av forholdet mellom de avslørte hemmelige NATO-planer rettet mot «ytre og indre fiender» — og vår overvåkingstjeneste.

Vi finner det høyst sannsynlig at få — eller kanskje ingen — norske statsborgere kjenner dette til bunns. Bortsett da fra de statsråder som må ha vært med på å gi NATO visse fullmakter en gang i 50- eller i 60-årene.

I forbindelse med Ingeborg Lygren-saken i 1965 skrev Dagbladet: «Det står redsel omkring overvåkingspolitiet. Det er politiet som arbeider lydløst, som ikke har plikt til å svare noen, som har rett til å lyve, rett til å forvrengte — for landets skyld».

I denne boken må forfatterne i vesentlig grad nøye seg med å stille spørsmål — eller komme med nærliggende konklusjoner på bakgrunn av foreliggende fakta.

Det er umulig helt å trenge igjennom det flettverk av hele løgner og halve sannheter som omgiv dette uvesenet.

Det er en mur av taushet omkring alt.

Skal det «orienteres om overvåkingstjenesten i sin alminnelighet bør opplysningene komme fra Justisdepartementet», heter det i Mellbye-utvalgets innstilling.

Forfatterne skrev likefullt brev til sjefen for politiets overvåkingstjeneste, Gunnar Haarstad, og ba om et intervju. Til svar fikk vi følgende sure telefonopp- ringning:

— Det er politiinspektør Haarstad som ringer. Jeg kan ikke gi et intervju med noen om dette. Dersom De leser Mellbye-utvalgets innstilling vil De skjønne hvorfor.

• - Asbjørn Bryhn ga i sin tid intervjuer til Aftenposten og Verdens Gang samt radio og fjernsyn. Er retningslinjene blitt tilstrammet?

— Jeg kan ikke si noe mer enn jeg har sagt.

Så prøvde vi tidligere justisminister Egil Endresen. Og fra justisministerens kontor fikk vi følgende svarbrev: «Jeg har mottatt Deres brev av 24. november

1970. De saker De ønsker et intervju med meg om er for tiden til behandling i Stortinget, og jeg finner det da ikke korrekt å uttale meg om disse forhold i presseintervjuer».

Så kom regjeringsskiftet våren 1971 — og med det kanskje en friere holdning omkring disse tingene overfor pressen.

Oddvar Berrefjord ble justisminister. Han var bare enda tausere og svarte verken på konkrete spørsmål fra Orientering eller fra Sosialistisk Folkepartis Sentralstyre — til tross for gjentatte brev, telefonoppringninger og avisartikler.

Petter Korens (Kr.F.) inntreden i dette departement gir heller ingen utpreget grunn til optimisme når det gjelder åpenhet og debatt.

Vi har altså hittil ikke fått noe svar fra «de ansvarlige og demokratisk valgte myndigheter».

Derfor har vi måttet klare oss med å grave i stortingsdokumenter, avisutklipp fra innen- og utenlandske aviser og tidsskrifter, samtaler med personer som vet et eller annet, avsluttede og avbrutte telefonsamtaler med lavere tjenestemenn i Justisdepartementet — og ufrivillige «bommerter» fra offentlige tjenestemenn. I så måte har Asbjørn Bryhn vært oss til stor hjelp og inspirasjon under dette arbeidet.

På denne måten har vi forsøkt å sette sammen bitene i dette puslespillet. Sett sammenhengen mellom vårt NATO-medlemskap og våre hemmelige NATO-planer, vår overvåking, Aulie-utvalgets innstilling, våre beredskapsplaner — og lover. Og vi stiller spørsmålet: Kan et «Hellas-kupp» skje her?

I Hellas foregikk arrestasjonene etter lister som allerede var satt opp før kuppet. Er det slike proskripsjonslister «de hemmelige kartotekene» i virkeligheten er? Ligger de klar til bruk i påkommende tilfelle — slik at man på forhånd kan vite hvem som har det «rette» nasjonale sinnelag.

I hvilken grad er vår overvåkingstjeneste underlagt USA og NATO-kontroll?

Er det sant at vi sikrer «vår selvstendighet og

uavhengighet »ved å «akseptere en sikkerhetstjeneste og en overvåkingstjeneste som arbeider i det skjulte, og med de betenkeligheter og de problemer dette fører med seg», som det heter i Mellbye-utvalgets innstilling.

Skal vi fortsatt la overvåkingstjenestens menn få jobbe i fred?

Prolog

«Greske landsmenn, i lang tid har vi sammen vært vitne til en forbrytelse mot samfunnet og nasjonen. Partiene har oppført seg skruppelløst og skjendig. Den slette framferd dagspressen har gjort seg skyldig i, det metodiske angrep mot våre institusjoner, deres oppløsning, parlamentets nedverdigelse, bakvaskelsen av alt, lammelsen av statsmaskineriet og den fullstendige mangel på forståelse for vår ungdoms brennende problemer, den dårlige behandling av våre studenter, det moralske forfallet, forvirringen og uklarheten, det hemmelige og åpne samarbeid med de nedbrytende elementer og endelig de samvittighetsløse demagogenes strøm av oppviglende slagord — alt dette har forstyrret freden i landet og skapt klima for anarki og kaos. Ingen annen vei til redning sto tilbake enn vår hærs maktinngrep_____»

Etter en lang dag i angst og spenning holdt den nye statsministeren, den tidligere høyesterettsdommeren, Konstantin Kollias, 21. april 1967 om kvelden denne radiotalen til det greske folk hvor han «rettferdiggjorde» de militæres maktovertagelse.

«Vi ønsker ikke gatens parlament, pøbelens herredømme og anarki. Vi står sammen, og når grekere er forenet, utretter de undere. Riktignok er det fortsatt noen få forrædere, demagoger, hensynsløse opportuniste og profesjonelle anarkister blant oss«. — «Regjeringen krever fullkommen disiplin overfor staten. En disiplin som eksisterer i alle siviliserte land. For virkelig frihet er det bare der hvor det er klare lover, og hvor den enes frihet ikke undergraver den andres.

Regjeringen advarer meget bestemt mot enhver motstand, uansett hvor denne måtte komme fra, mot det nasjonale reformarbeid. Den vil ikke bli tolerert og øyeblikkelig slått ned med alle midler som står til rådighet. Lenge leve NASJONEN! Lenge leve KONGEN! Lenge leve det evige HELLAS!»

Det var klar og velkjent tale. Hitler, Mussolini og Franco hadde tidligere gitt uttrykk for lignende tanker. Nå sto Hellas for tur. For det greske folk markerte Kollias' ord slutten på en lang, svart dag. Klokka

var skrudd tilbake, og grekernes håp om frihet var knust. Hellas gikk gjennom en ny skjebnetime.

Midnatt den 21. april 1967 begynte tungt bevapnede styrker å sette seg i bevegelse fra hærens leirer i utkanten av Athen. De gikk mot hovedstaden. Styrkene var ledet av en tidligere nestkommanderende i den greske etterretningstjenesten, nå oberst i artilleriet, Georg Papadoupolos. Henimot klokka ett sluttet stridsvogner fulgt av væpnede soldater seg til Papadoupolos' styrker. Panseravdelingen sto under kommando av sjefen for panservåpenets skole- og øvingsavdeling ved Athen, brigader Stylianos Pat-takos.

Klokka ett rykket de inn i Athen sentrum og inntok telefon og telekommunikasjoner. Alle ordinære telefonforbindelser ble stengt. Andre militæravdelinger okkuperte kringkastningsbygningen, og stridsvogner rykket fram foran slottet, parlamentet og hotell Hilton. Innfartsveiene til Athen ble blokkert, og all trafikk forbudt. Framrykningen skjedde med matematisk presisjon. Klokka 03.00 ble flyplassen inntatt, og grensene lukket. Samtidig begynte massearrestasjonene av politiske motstandere. Klokka 05.00 om morgenen var de fleste av operasjonene over. De militære hadde igjen full kontroll over landet.» (Arne Treholt: *Marketakis og juntaen*, Cappelen).

Kan det skje i Norge?

USA-kupp i hele verden

Er det tenkelig at USA kan gjøre «Hellas-kupp» også i Norge? Vi vet i hvert fall at det eksisterer en detaljert plan for hvordan USA/NATO kan gripe inn dersom «krisetilstander» (d.v.s. «fare» for sosialistisk makt-overtakelse) skulle inntreffe i Norge eller i noe annet NATO-land.

For å forstå hvorfor USA har utarbeidet kupp-planer for medlemslandene i Atlanterhavspakten må man kjenne til amerikanernes politiske og økonomiske målsettinger. USA vil befeste og utvide sitt herredømme over stater og ressurser. Så lenge folkene umælende godtar denne politikken skjer alt i demokratiets navn. I det øyeblikk en nasjon ikke lenger vil la seg dominere og utbytte av amerikansk kapital, forsøker USA med alle midler å styrte det sittende regimet. Det skjer enten gjennom intervensjoner eller kupp satt i scene av den amerikanske etterretningstjenesten, CIA. NATO-partnerne må nå ta seg tid til å studere den rekke av statskupp eller forsøk på kupp USA har fått i stand. Det er nærmest utrolig at offentligheten og pressen i NATO-landene ikke frykter liknende tilstander hos seg enda de vet, eller i alle fall burde vite, at tilsvarende planer eksisterer for hvert enkelt land i alliansen, og at opposisjonen er registrert i hemmelige kartoteker som også CIA etter all sannsynlighet har adgang til. Det går en linje fra det feilslåtte forsøket franske generaler gjorde i Algerie april 1961 som hadde til hensikt å styrte de Gaulle og med USA's hjelp få en sterk og pro-amerikansk regjering, via det planlagte kuppet i Italia som ble avlyst i siste øyeblikk til det lyktes å innføre diktaturet i Hellas i april 1967. Men kuppene og kupp-forsøkene i Europa må sees i sammenheng med amerikansk politikk andre steder i verden.

Det finnes en rekke eksempler på kupp som enten er planlagt eller satt i verk av CIA.

I 1953 ledet og gjennomførte CIA et kupp i Persia. Statsminister Mosadeq ble først avsatt og deretter myrdet. Den nye statssjefen, Zahedi var en gammel nazist. Mosadeq hadde ført en konsekvent nasjonaliseringspolitikk. Allerede tre dager etter at han til-

trådte som statsminister nasjonaliserte han milliardforetaket Anglo-Iranian Oil Company som var eid av britene. Men reaksjonen fra utlandet kom raskt. Den iranske oljen som til da hadde skaffet landet det meste av dets utenlandske valuta, ble nå boikottet i Vesten, og det amerikanske Utenriksdepartementet fikk hindret Persia i å inngå uavhengige avtaler med amerikanske selskaper. Og 19. august 1953 ble Mosadeq styrtet. CIA-sjefen som sto for kuppet ble senere «government relations director» i Washington og visepresident for Gulf Oil Corporation. Iran mottok militærhjelp fra USA til en verdi av 500 mill. dollar. Det meste av beløpet gikk med til å finansiere en iransk hær på 20 000 mann.

Guatemala var å regne som en føydalstat da president Jacobo Arbenz Guzmans overtok regjeringmakten i 1951. Rundt to prosent av befolkningen eide 70 prosent av all jord. Det amerikanske selskapet United Fruit Company var hovedaksjonær i landets jernbane og eide og drev store plantasjer over uendelig mange kvadratkilometer jord. Arbenz allierte seg med fagforeningene og kommunistene i landet for å få opp lønningene og på annen måte bedre de sosiale kårene. Det var mer enn amerikanerne kunne tåle. Til tross for at Arbenz var valgt på demokratisk vis, (han fikk 267 000 av i alt 370 000 avgitte stemmer) var begrunnelsen for å velte presidenten «at internasjonal kommunisme hadde fått en politisk base i den amerikanske innflytelsesfæren». Men amerikanernes egne oppgaver viser at selv i 1954 da partiet var på sitt sterkeste hadde det bare mellom 3 og 4 000 tilhengere i et land med tre millioner innbyggere. Det hadde bare fire av 56 mandater i nasjonalforsamlingen. Ingen av medlemmene i Arbenz sin regjering var kommunister.

Arbenz gikk ikke bare inn for å få lønningene opp. Han satte også i verk en jordreform som fikk konsekvenser for United Fruit Company. Han eksproprierede 295 000 acres udyrket jord som tilhørte selskapet. Disse områdene lå ved Stillehavskysten. Arbenz forberedte seg også på å ekspropriere 173 000

acres ved Stillehavskysten. Også disse områdene tilhørte United Fruit Company. Men amerikanerne var hverken fornøyd med erstatningen som ble tilbudt eller de skremmende perspektiver som lå, i at landet selv var i ferd med å ta hånd over sine egne naturrikdommer. I boka si hevder Guatemalas neste president, Fuentes, at han mens han oppholdt seg i eksil i El Salvador i begynnelsen av 1954 oppsøkte en tidligere direktør for United Fruit Company sammen med to CIA-agenter. De sa de ville hjelpe han med å styrte Arbenz dersom Fuentes til gjengjeld favoriserte United Fruit. 18. juni 1954 gikk en styrke som var trent av CIA over grensen fra Nicaragua. Etter tolv døgn var Arbenz styrtet. Fra 1960 har CIA benyttet Guatemala som treningsbase for kontrarevolusjonære styrker.

Hendingene i Persia og Guatamala kan stå som klassiske eksempler på hvordan og hvorfor CIA arbeider. Men i stedet for å gjøre nøye rede for andre intervensjoner og kupp-forsøk rundt om i verden som aksjonen i Colombia i 1948, operasjonene fra Formosa etter kommunistenes seier i Kina, kupp-forsøket i Costa Rica 1956, landgangen i Libanon 1958, intervensjonen i Indonesia i 1958 og planleggingen som lå til grunn av nedslaktingen av 1 mill. kommunister samme sted i 1965, krigføringen i Vietnam etter franskmennenes nederlag i 1954, infiltrasjonen i Laos i perioden 1960—64, landgangen i Libanon 1958, det mislykte invasjonforsøket på Cuba 1961, intervensjonen i Den dominikanske republikken 1965 og statskuppet i Brasil året før og en rekke andre kupp og forsøk på kupp, skal vi gi et eksempel på hvor metodisk og vitenskapelig CIA går frem for å demme opp for folkereisninger.

I 1965 ble det avslørt at amerikanerne hadde et mystisk forskningsprosjekt gående i Chile. Det hadde kodenavnet «Prosjekt Camelot.» Brev fra prosjektets ledelse til utvalgte forskere avslørte hva det hele dreide seg om:

«Prosjekt Camelot er en undersøkelse med det formål å bestemme muligheten for å utvikle en ge-

nerell modell for sosiale systemer som ville gjøre det mulig å forutsi og å påvirke politisk viktige aspekter ved sosial endring i verdens utviklingsland

Prosjektet er planlagt som en tre til fire års oppgave med omkring halvannen million dollar årlig som økonomisk grunnlag. Det finansieres av hæren og forsvarsdepartementet, og vil bli utført i samarbeid med andre regjeringskontorer.

Den amerikanske hær har en viktig oppgave i de positive og konstruktive aspekter ved nasjonaloppbyggingen, så vel som et ansvar for å assistere vennligsinnede regjeringer i behandlingen av opprørsproblemer. En annen viktig faktor er forståelsen på høyeste hold i forsvaret for det faktum at forholdsvis lite er kjent med stor grad av sikkerhet om de sosiale prosesser som må forstås om en skal kunne behandle opprørsproblemer effektivt. Innenfor hæren anerkjennes behovet for å forbedre den generelle innsikten i sosiale endringsprosesser, dersom hæren skal kunne oppfylle sine forpliktelser i den amerikanske regjerings fullstendige anti-opprørs program. Av stor betydning her er en serie rapporter nylig utarbeidet om nasjonale sikkerhetsproblemer og de mulige bidrag som samfunnsvitenskapen kan gi til å løse disse problemene.»

Målet var å hindre opprør ved å fjerne årsakene til dem. Og forskningen skulle hjelpe til med å forutsi årsakene. Det var «the Special Operations Research Organisation» som utførte denne «forskningen». Institusjonen står til tjeneste med oppdrag for hæren, og forskningen i Chile ble nøye forberedt av en spesiell komite av forskere som anbefalte studier i en rekke land i Latin-Amerika, Egypt, Iran, Tyrkia, Midt-Østen, Korea, Indonesia, Malaysia, Thailand, Det fjerne Østen, Nigeria, Hellas og Frankrike. Etter at bl.a. nordmannen Johan Galtung hadde avslørt hvem som sto bak prosjektet og hvilke målsetninger det hadde, våknet både den amerikanske og den chilenske opinionen og «Prosjekt Camelot» i Chile ble lagt ned. Men vi har ingen garanti for at det ikke er i gang liknende forskning andre steder.

Den amerikanske senatoren Wayne Morse regner med at USA blander seg inn i rundt 40 lands indre forhold under påskudd av sosiale forskningsprogrammer. Det blir utarbeidet omfattende dokumenter om forholdene i de enkelte land ved å utnytte forbindelsene mellom amerikanske og europeiske universiteter.

Det finnes et klart og konsekvent mønster i USA's oppdemningspolitikk. Dette har særlig gitt seg utslag i utviklingen av de nye counter-insurgency våpnene fra begynnelsen av 60-tallet og frem til i dag. Counter-insurgency, eller våpnene mot oppstander i form av militære styrker og materiell økte voldsomt nettopp først i dette tiåret. President Kennedy kunne i 1963 opplyse at disse styrkene var økt med 600 prosent på de tre årene han til da hadde sittet som president. Alt i 1964 fikk Counter-insurgency Program 500 millioner dollar, og da er utgiftene i Vietnam ikke medregnet. I ledelsen for programmet sitter sjefen for generalstaben, viseforsvarsministeren, lederen for utenlandshjelpen, CIA-sjefen, sjefen for den amerikanske informasjonstjenesten og en representant for staben i Det hvite hus. Programmet som tar sikte på å slå ned oppstander er delt opp i to avdelinger. En militær og en sivil. Det finnes treningsleire i bl.a. USA og i Forbundsrepublikken. Undervisningen er allsidig. Det blir gitt opplæring i taktikk for å kunne slå ned militære oppstander, enkelte kull gjennomgår kurs der de lærer «hvordan de skal vinne sympati», og politistyrker utdannes for å mestre forholdene i forskjellige land. De vil bli satt inn i en krisesituasjon. Agenter utdannes for å infiltrere politiske grupper som kan true sittende regimer, og Utenriksdepartementet har et eget kursopplegg for tjenestemenn og ledende diplomater. Det står med andre ord et velsmurt apparat klart dersom en av kupp-planene realiseres. Men et vellykket kupp krever kontakt og samarbeid med tilsvarende organisasjoner i de enkelte land. Vi vil påvise at overvåkingspolitiet i Norge er en slik organisasjon. Også for Norge finnes det en kupp-plan. Men den lar seg bare gjennomføre dersom man vet hvem som er

motstanderne. Til dette arbeidet trengs ikke amerikanske agenter. Overvåkingspolitiet forsøker etter beste evne å gjøre jobben alene. Så deler man heller på materialet.

USA's politikk er lik NATO's politikk, og det var ingen overraskelse at det etter hvert kom for en dag at kuppet i Hellas ble gjennomført nettopp etter en NATO-plan — den såkalte Prometheus-planen.

Den første varianten av denne planen ble utarbeidet med amerikansk hjelp allerede i 1960, i forbindelse med at Hellas ble medlem av NATO. Planen ble senere revidert på NATO-konferansen i 1964, forteller Andreas Papandreou til journalisten Arne Treholt i dennes bok «Marketakis og juntaen» (Capellen 1969).

Under oberstens maktovertakelse handlet de forskjellige militæravdelingene etter ordre fra sjefen for hæren, generalmajor Gregor Spandidakis og Pentagon. Det var CIA som ga Papadoupolos klarsignal. I vedleggene til «Prometheus» var det lister over hvilke opposisjonsledere og venstreorienterte politikere som skulle arresteres i første, andre og tredje omgang. Den forteller i detalj hvordan de forskjellige nøkkelpersonene i de væpnede styrker skal forholde seg, hvem som skal rykke ut og innta strategisk viktige punkter i hovedstaden og andre store byer når det bestemte kodesignalet for «Prometheus» går. (Se Arne Treholts bok: «Marketakis og juntaen», Capellen 1969. Treholt bygger på kilder knyttet til den greske etterretningstjenesten KYP og den amerikanske CIA).

CIA-agenten Papadoupolos fikk adgang til «Prometheus-planen» i slutten av 1966. CIA så i han en støttespiller som kunne skape «stabilitet» i landet.

Selv den kjente journalisten C. L. Sulzberger i New York Times la i sine artikler ikke skjul på at det var aksjonsplanen «Prometheus» som ble brukt under kuppet i Hellas. Det var etter kartotekkort fra NATO, CIA og den greske generalstabens kuppemakerne kom på sporet av og arresterte tusenvis intellektuelle, politikere, og fagforeningsfolk. Dette blir også bekreftet

i den store borgerlige avisen Stampa i Italia. Heller ikke her legges det skjul på hvilken rolle den amerikanske etterretningstjenesten spilte før og under kuppet.

1. mai 1967 avslørte den italienske ukeavisen «Expresso» flere detaljer om de tekniske forberedelsene bak kuppet: «Treningscenteret for oppstanden var panservogns- og tanktroppenes skole Guda. Eliteavdelingene her hadde fått sin utdanning i Vest-Tyskland eller USA. Der lærte de statskuppets teknikk, og deres profesjonelle utdanning viste seg å være virkelig velsignelsesrik».

«Operasjon Prometheus» var som man ser nøye forberedt. Den ble gjennomført med fullkommen presisjon helt fra oppmarsjen om morgenen da stridsvogner besatte strategiske punkter og offisielle bygninger. Adressebøkene med folk som skulle arresteres eller på annet vis uskadeliggjøres lå klar. CIA utnyttet den hemmelige NATO-planen til fullkommenhet, i samarbeidet med de greske quislingene. Juntaen har hele tiden hevdet at den slo til for å komme et venstrekupp i forkjøpet. Det foreligger ikke noe materiale som kan rettferdiggjøre denne påstanden. Sentrumsunionen og EDA, Georg og Andreas Papandreou var sikre på å vinne valget som skulle ha funnet sted 28. mai. Utenlandske journalister som oppholdt seg i Athen i tiden før kuppet har fortalt om de inngående valgundersøkelsene som CIA foretok i ukene før valget. Risikoen for republikk eller kanskje også nøytralitet slo den amerikanske regjeringen med panikk. Etter kuppet var den fornøyd med tingenes tilstand. En smilende general Spandidakis kunne fortelle at han på NATO's ministerrådsmøte i Paris hadde møtt forståelse både hos den amerikanske forsvarsministeren McNamara og generalsekretæren i NATO, Manilo Brosio. Om NATO-strategien sa Spandidakis: «Spørsmålet om å forsterke NATO's flanker interesserer fremfor alt Hellas, etter som det yter dekning for sine alliertes flanke. I dette spørsmålet ble det utvist full forståelse for oss, og disse planene vil bli satt ut i livet i nær framtid. Dette

vil bli gjort ved at man forsterkerer de lokale styrkene, og ved at det ytes fullstendig og gjensidig inngrep fra de alliertes side i tilfelle av eventuelle angrep».

Men hva har denne kupp- og infiltrasjonsoversikten å gjøre med Norge? Noe slikt kan umulig skje i vårt land. Innblanding utenfra? Utelukket!

Vi er «et fritt, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige», som det heter i Grunnloven fra 1814.

I vårt land fattes alle avgjørelser ved flertallsbeslutninger — i full offentlighet. Norge er en rettsstat. Her er det godt å leve.

Det sier i hvert fall de «ansvarlige myndigheter». Er det utelukket at et «Hellas-kupp» kan skje i Norge?

Kunne det ikke tenkes at den innenrikspolitiske situasjonen i vårt land ble så vanskelig for makt-haverne at man måtte gripe inn for å opprettholde «ro og orden»? For å bevare det bestående.

Dersom et flertall av det norske folk ønsket å endre vår forsvars- og utenrikspolitikk f.eks. — ville utenlandske og hjemlige NATO-generaler sitte rolig å se på en slik utvikling?

I hvilken grad eksisterer hemmelige militære planer for å «gripe inn» her i Norge — på samme måte som i Hellas?

Er det sammenheng mellom slike militære planer og vårt sivile overvåkingsapparat?

Hvem blir regnet som mulig «sikkerhetstrusel». Hvem er militærplanene og overvåkingsapparatet rettet mot?

Beredskapslover mot kommunister

«Bedriftsklubben ved Heger Plastics A/S samlet til møte den 2. oktober 1950 vil uttale sin skarpeste fordømmelse over de unntakslover som odeltingsproposisjon nr. 78 bebuder.

Det er forstemmende og i høy grad urovekkende å se at landets regjering i dag, bare fem år etter at Quisling forlot arenaen, akter å innføre rettstilstander som gjør enhver fri meningsytring i skrift og tale til en straffbar handling og innebærer at enhver som bare mistenkes for å ha en annen oppfatning enn den til enhver sittende regjering, kan settes i konsentrasjonsleir uten lov og dom».

Det vakte stor oppsikt da tidligere justisminister Jens Haugland i 1970 ga ut boken: «Juntaen ut av NATO» (Samlaget).

Han gjorde det helt klart — med bred kildehenvisning — at kuppet i Hellas ble gjennomført etter en NATO-plan. Han bekreftet bare det mange alt lenge hadde hevdet. Og lignende kupplaner «finst i alle vestlege land», sa Haugland, som i et intervju i Orientering (nr. 40—70) presiserte dette:

Det er beredskapsplaner han sikter til. «Disse kan tas i bruk i tilfelle krise- eller krigssituasjon og er rettet mot ytre eller indre fiender som vil styrte landets lovlige Regjering».

Hva disse norske beredskapsplanene inneholder vet vi ikke. Vi må nøye oss med å gjette. Men vi har nok av indisier å bygge på. Først og fremst våre egne beredskapslover som ble vedtatt i 1950. Derfor er en gjennomgåelse av disse nødvendig.

I 1949 gikk Norge inn i NATO.

Året etter vedtok Stortinget — tross voldsomme protester fra hele landet — «Lov av 15 desember 1950 om særlige rådgjerder under krig, krigsfare eller liknende forhold».

Disse beredskapslovene gir Regjeringen rett til — dersom den selv finner det «nødvendig» å innføre diktaturtilstander.

Og Norge var ikke det eneste landet innenfor NATO som utarbeidet slike lover. Omtrent samtidig med oss vedtok Italia en lov om «skjerpede tiltak mot anti-militær og økonomisk sabotasje og andre rådgjerder med henblikk på landets sikkerhet». Belgia vedtok liknende planer.

Og den 28. august 1950 — tre dager etter at forslagene til norske beredskapslover var vedtatt — vedtok den amerikanske kongressen de beryktede lovene om «u-amerikansk virksomhet». Med disse lovene startet for alvor heksejakten på kommunister og folk som kunne «antas å ha kommunistiske sympatier».

I Odeltingsdebatten omkring beredskapslovene, sa Nils Hønsvald det slik: «Problemet var å få laget en

lov som kunne bli et effektivt redskap i myndighetenes hender under krig og annen alvorlig krisesituasjon, som med andre ord kunne være et viktig ledd i vår sivile beredskap, men samtidig hadde en slik form og et innhold at den kunne aksepteres av de fleste». (Stortingets forhandlinger, 150, Bind 98: Forhandlinger i Odelstinget).

Da lovforslaget ble lagt fram høsten 1950, ble de møtt med en massiv protest.

Følgende sitater klargjør hvorfor. Vi siterer fra Odelstingsproposisjon 78 og 79 — 1950.

I kapitel 1 i Ot.prp. nr. 78 står det følgende om «Vilkårene for lovens anvendelse»:

«Bestemmelsene i denne lov kommer til anvendelse når riket er i krig. Når krig truer kan Kongen med samtykke av Stortinget bestemme at loven — eller deler av den — skal få anvendelse i hele landet eller i nærmere bestemte distrikter. Det samme gjelder når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare som følge av pågående eller truende fiendtligheter mellom fremmede stater eller av andre grunner. Er Stortinget ikke samlet, og kan det ikke sammenkalles med tilstrekkelig hurtighet, kan slik bestemmelse treffes av Kongen» (Ot.prp. nr. 78, 1950 s. 10).

Lovutkastets kapitel IV inneholdt bestemmelser om en særskilt forræderidomstol, denne skulle bare behandle saker som krigsforræderi når følgende tre vilkår var tilstede:

1. Det ville bli nedlagt påstand om dødsstraff.
2. Den mistenkte var grepet på fersk gjerning eller for øvrig under omstendigheter som ikke syntes å levne tvil om hans straffeskyld.
3. Det var nødvendig av hensyn til Rikets sikkerhet at den skyldige ble straffet uten opphold. Medlemmene av forræderidomstolen skulle oppnevnes blant landets embedsdommere, i den enkelte sak skulle retten settes med fem medlemmer. Sakens behandling måtte ikke vare mer enn 48 timer fra begynnelsen av hovedforhandlingen. Når straffesaken ble realitetsbehandlet, kunne bare dommen gå ut på ett av to: dødsstraff, hertil krevdes enstemmighet,

eller frifinnelse for tiltalte ved forræderidomstol, dette siste innebar ikke endelig frifinnelse for det forhold som var grunnlaget for tiltalen, ny straffesak kunne eventuelt fremmes ved de vanlige domstoler. Forræderidomstolens avgjørelser skulle være endelige.

Kapitel V heter «Sikringstiltak»:

— Når politiet finner at det er skjellig grunn til å mistenke noen for å ha foretatt eller være i ferd med å foreta eller å forberede noen overtredelse, kan han av politiet pågripes og holdes i forvaring i inntil 30 dager uten at straffeprosesslovkomiteens regler kommer til anvendelse. (Altså fengsling uten lov og dom. Vår kommentar).

Vedkommende departement kan bestemme at forvaringen skal vedvare også utover denne frist»

(Ot.prp. 78,1950. s. 13).

Kapitel VI heter «Kontroll med trykte skrifter m.v.»

Vi siterer:

«Kongen kan utferdige bestemmelser og treffe andre tiltak for å hindre at det i trykt skrift, gjennom kringkasting eller på annen måte i eller utenfor riket blir offentliggjort noe som kan skade forsvaret eller rikets forhold til fremmed stat eller true rikets indre og ytre sikkerhet. Kongen kan således:

1. utferdige forbud mot offentliggjøring av opplysninger eller meddelelser av bestemt art og omtale av nærmere gitte emner,

2. iverksette kontrolltiltak for å hindre at det utgis eller innføres skrifter av innhold som nevnt i første punkt»

De øvrige kapitlene i lovforslaget inneholder bl.a. at militære myndigheter kan gis kommando over sivile områder,

at behandlingen av straffesaker ikke kan ankes fra lagmannsretten,

at staten kan tvangsinn drive løsøre og eiendom,

at arbeidskraft kan utskrives til militære og sivile formål og

at Regjeringa i krig kan handle uten Storting («Elverumsfullmakt»).

Odelstingsproposisjon nr. 79:

Denne proposisjonen inneholder forslag til endringer i den borgerlige straffelovens kapitel 8: «Forbrytelser mot Statens selvstendighet og sikkerhet» og kapitel 9: «Forbrytelser mot Norges Statsforfatning og Statsoverhoved».

§ 86. Med fengsel fra tre år inntil livstid eller med døden straffes den som i krigstid eller med en krig hvori Norge deltar for øye, rettstridig

4. oppfordrer eller tilskynder til, er med på beslutning om eller deltar i en ulovlig lock-out, streik eller boikott, som er egnet til å svekke Norges motstandsevne

5. opphisser eller forleder til troløshet, driver propagandavirksomhet for fienden, eller utbrer uriktige eller villedende opplysninger som er egnet til å svekke folkets motstandsvilje

6. stifter, går inn i, deltar aktivt i eller økonomisk støtte av betydning til parti eller organisasjon som virker til fordel for fienden eller som medvirker her til. Var det straffbare forhold av underordnet betydning, kan straffen settes under 3 år. På samme måte straffes den som foretar slik handling mot en stat som er i forbund med Norge eller som deltar i krig mot en felles fiende»

§ 86 a. Den som grovt uaktsomt forgår seg som nevnt i § 86 straffes med hefte eller fengsel i inntil 5 år.»

§ 94. Den som inngår forbund med en eller flere andre formål å utføre noe i § 86 nevnte forbrytelse, straffes med hefte eller fengsel i inntil 10 år.»

(Ot.prp. 79,1950, s. 52).

25. august la altså Regjeringen Gerhardsen fram disse forslagene som ble mottatt med stor forferdelse av det norske folk. Storting og Regjering mottok over 100 protestresolusjoner fra foreninger og møter samt protester fra over 10.000 enkeltpersoner.

Folk skjønnte hvem disse lovene var rettet mot.

Og Aftenposten la heller ikke skjul på det. I en lederartikkel i 1950 heter det: «Det er kommunistenes forakt for de grunnleggende menneskerettighe-

tene som har gjort spørsmålet om beredskapslover aktuelt. Hvis kommunistene hadde anerkjent det frie ord og rettsstatens forutsetninger, hadde verden i dag vært en annen, og Regjeringen Gerhardsen ville sikkert ikke kommet i tanker om å foreslå noen beredskapslov».

Stortingsmann J. Møller Warmedahl sa det slik:

«Kommunistenes virksomhet innskrenker seg nemlig ikke til Øst-Europa. Også her i landet har vi hemmelige kommunister, utdannet i Moskva. Nesten like farlig som denne gruppen er de som sympatiserer med kommunistene».

(*Aftenposten* 11/10—1950. Referat fra et møte om unntakslovene).

Og *Vårt Land* skrev at lovforslaget er en «advarsel mot kommunister og andre svake sjeler som innlater seg på denslags». (Gjengitt i *Friheten* 31/8—1950).

Var bakgrunnen for at man ønsket slike beredskapslover å finne i NATO-drøftinger?

Ønsket USA og NATO slike planer innen det enkelte medlemsland?

Friheten 2/10—1950 gjengir en pressemelding fra *United Press* der det heter: «London (UP) — Under forhandlingen om det vest-europeiske forsvaret og på A-paktens siste møter, har en — etter hva opplyses på velunderrettet hold — drøftet spørsmålet om å registrere alle kommunister og eventuelle femtekolonister i de vest-europeiske demokratier».

Og justisminister O. C. Gundersen sa igjen og igjen at det var «strategiske og utenrikspolitiske årsaker som ligger til grunn for beredskapslovene.»

(Bl.a. møte i Oslo Sakførerforening, gjengitt i Jacob Friis:

«Jus og politikk i ordskiftet om «beredskapslovene», *Arbeiderbladet* 16/10—1950).

Protestaksjonene førte til at lovutkastet ble omarbeidet og vedtatt i en helt annen form enn Ot.prp. 78 og 79. Storting og Regjering skjønnte at dette var nødvendig for å få unntakslover i det hele tatt.

Nils Hønsvald sa det slik: «Da justisnemnda hadde

diskutert loven i en del møter og en hadde sondert stemningen i partigruppene, ble en klar over at det kunne bli vanskelig å oppnå tilstrekkelig flertall for en innstilling basert på proposisjonen». St. forh., bind 8: Forhandlinger i Odelstinget, s. 504).

Løsningen kom da John Lyng (H) la fram et forslag der man skulle fjerne kapitlene om «Forræderidomstol», «Sikringstiltak» og «Kontroll med trykte skrifter m.v.»

På den måten kunne man «få lurt» vedtaket igjennom.

«Løsningen (forandringene i lovutkastet, vår kommentar) går ut på at reglene om en forræderidomstol — og om kontroll med trykte skrifter går ut, og at det på det nåværende tidspunkt ikke vedtas lovregler om disse spørsmål. Heri ligger dog ikke at en tar avstand fra at et tiltak av denne art settes i verk når situasjonen gjør det nødvendig. Det er statsmyndighetenes plikt til enhver tid å være forberedt på at vårt land når som helst kan stilles overfor krig og krisesituasjoner og ha sine forholdsregler klare. En forutsetter at forslag og tiltak blir forberedt på en slik måte at de kan settes i verk hvis situasjonen krever det, og at Regjeringen orienterer de administrative tjenestemenn om forberedelsene i den utstrekning det anses nødvendig.»

Og den 15. desember var all behandling avsluttet og lovene vedtatt «midlertidig».

I 1954 vedtok Stortinget at lovene skulle få plass i Norges lover.

I et intervju med *Orientering* 33 — 1970 ble universitetslektor cand. jur. Ingeborg Wilberg spurt om loven kan misbrukes.

Og hun svarer:

— Det kan den. Faren er at man jo ikke vet hva som kan eller vil skje med hjemmel i denne loven. En annen fare som foreligger er at våre beredskapsplaner er integrert i andre lands beredskapsplaner som gjør at Stortinget har for liten reell makt.

Våre beredskapslover bringer tankene våre til det som skjedde i Hellas 21. april 1967.

Kuppet i Hellas ble gjennomført meget raskt og effektivt. Arrestasjoner av tusener skjedde etter det hemmelige politiets arkiver. To av Hellas-kuppets ledere, Papadoupolos og Makarezos var tidligere offiserer i KYP, det greske etterretningsvesen som var bygd opp av CIA — og som ikke var annet enn underavdeling.

Har også Norge sitt CIA som systematisk bygger opp kartoteker hvor borgere som er motstandere av norsk innen og utenrikspolitikk havner?

Kartoteker som kan bli et effektivt redskap i hendene på dem som måtte ønske å gjennomføre et «Hellas-kupp» i Norge?

(Deler av dette kapitlet er bygd på et hefte som «Kampanjen Norge ut av NATO» har utgitt).

Overvåkingspolitiet i Norge

«Overvåkingspolitiet har — påstås det — utviklet seg til å bli et tankepoliti som har sett som sin vesentligste oppgave å holde venstreorienterte, kommunistiske og andre EEC- og NATO-motstandere under oppsikt».
(Melltaye-utvalgets innstilling).

Norge har i likhet med de andre NATO-landene sitt sivile overvåkingspoliti. Dette arbeider såvel alene — som i etterforskende samarbeid med det militære etterretningsvesen.

«Formålet med overvåkingstjenestens innsamling og registrering av materiale er å forhindre og eventuelt klarlegge ulovlig virksomhet som kan true statens sikkerhet — og må på vanlig politimessig grunnlag, kunne registrere og arkivere opplysninger av betydning for dette arbeid. Hvis overvåkingstjenesten ikke skulle ha slik adgang, ville man i en gitt situasjon kunne risikere ikke å ha de opplysninger som man burde ha», heter det i St. meld. nr. 89-1969/70).

Siden det her verken er presisert hva det siktes til med «ulovlig virksomhet» eller hva man mener med «en gitt situasjon», er en nærmere gransking av overvåkingspolitiets metoder og praksis nødvendig.

Hva forteller overvåkingspolitiets virksomhet fram til i dag om institusjonens arbeidskriterier?

Hvem er «farlige for landets sikkerhets? Hvem retter hysj-hysj-apparatet seg mot?

Overvåkingen tok til i 1947, og alt da var det «kommunister» som var i søkelyset. Og med NATO-medlemskapet to år senere måtte denne virksomheten naturlig nok utvides. Motstandere av norsk NATO-medlemskap — i det hele tatt kritikere av offisiell norsk utenrikspolitikk — var «indre fiender» som måtte passes på. Alle som var mot den nye kursen skulle kartlegges enten de ble kalt kommunister, sosialdemokrater eller pasifister. Redaktør Charlie Jansson i DNA-avisen *Demokraten*, Fredrikstad forteller f.eks. på lederplass 8. mai 1972: «Lokalt vet vi bl.a. at under den mest opphissede mccarthyismen her hjemme ble det fotografert gjennom nøkkelhullet på Folkets Hus».

Representanten Strømdahl (A) kunne fortelle følgende i en stortingsdebatt:

«En person skal ha fått sitt navn i kartoteket over potensielle landssvikere fordi hans søster en gang i tiden abonnerte på Friheten, en annen fordi han tok

del i streikeaksjoner i 30-åra (Stortingets forhandlinger 1952, bind 7B, s. 320).

I den kalde krigens verste periode i Norge — fra 1949 og utover — nådde overvåkingsinfiltrasjonen langt inn i den organiserte arbeiderbevegelse. Midt under debatten om forslagene til beredskapslover, den 29. september 1950, vedtok Norsk Sjømannsforbunds landsmøte at «kommunister» ikke kunne bli tillitsmenn i forbundet.

Det fantes «K-symp»-kartoteker på samorganisasjonskontorer, og det fantes sted utspionering av møter — ikke bare kommunistpartiets.

Som Finn Gustavsen skrev på lederplass i *Orientering* (nr. 27 1963):

«Disse forhold må sees i sammenheng med at vi har beredskapslover i Norge som gir myndighetene rett til å vurdere «om krig truer» — for deretter ved hjelp av beredskapslovene å omdanne rettssamfunnet til et helt eller delvis diktatur med interneringsleire, dødsstraff etter standrettsprinsipper, knebling av ytringsfriheten o.s.v.

Og det var Arbeiderpartiets ledere som førte an i kommunistjakten og overvåkingshysteriet. En gjennomgåelse av Håkon Lies, Einar Gerhardsens og andre DNA-lederes virksomhet viser til fulle hvordan DNA — fra 1949 og i stadig større utstrekning fram til i dag — har sveket sitt opprinnelige idégrunnlag.

Vi siterer fra Gerhardsens berømte og beryktede Kråkerøy-tale i 1949:

«Det som kan true det norske folks frihet og demokrati, det er den fare som Det norske kommunistparti til enhver tid representerer. Den viktigste oppgaven i kampen for Norges selvstendighet, for demokratiet og rettssikkerheten er å redusere Kommunistpartiet og kommunistenes innflytelse mest mulig».

Året etter la altså Arbeiderparti-regjeringen frem sitt forslag til beredskapslover.

Og Håkon Lie, Arbeiderpartiets mektige generalsekretær gjennom mange år, er ikke mindre interessant i denne sammenheng. Denne mannen har vir-

kelig løpt amerikanernes ærend i Norge. Og han har fått grundig opplæring og god støtte.

Allerede under krigen besøkte han USA og kom der i god kontakt med fanatiske anti-kommunister.

I Atlantic City deltok han i spesialkurs for innpiskere som skulle bekjempe kommunistene innen fagbevegelsen.

Mest kjent er kanskje hans bokutgivelse: «Kaderpartiet». En bok der Håkon Lie avslørte «kommunistiske dekkorganisasjoner» i Norge. Blant dem: Utenrikspolitisk studentgruppe, Ungdommens Selvbyggerlag og De tuberkeløses hjelpeforening, stadig ifølge Håkon Lie.

Han fikk hjelp og støtte av Rand Corporation til denne boken. Rand Corporation er i dag et av de firmaene som tjener mest på amerikanernes folkemord i Vietnam. Rand samarbeider likeledes med CIA, f.eks. om satellitt-spionasjen og tidligere om utstyr til U 2 som ble tvunget ned over Sovjet i 1960.

Håkon Lie hadde generelt et godt samarbeid med anti-kommunistiske krefter både ute og hjemme.

I 1955 fikk en av *Orienterings* tilhengere fra Nord-Trøndelag, Finn Auestad greie på at han sto i overvåkingspolitiets arkiver som «K-symp». Han gikk rett til Håkon Lie som igjen henvendte seg til Asbjørn Bryhn.

Og Asbjørn Bryhn skrev ned følgende attest:

«Under henvisning til personlig konferanse i dag skal jeg få bekrefte følgende:

På grunnlag av en meddelelse fra 1950 om at De skulle være kommunist sympatisør, ble det i 1951 foretatt en undersøkelse av Deres forhold for å bringe på det rene hva som lå til grunn for opplysningen.

Resultatet av vår undersøkelse var at De var ansett som en lojal norsk borger, som utførte et effektivt arbeid innenfor DNA, og at det ikke var grunnlag for antagelsen om at De ville motarbeide norske nasjonale interesser. Siden den tid har Deres navn ikke forekommet i meldinger til denne avdeling».

A. S. Bryhn, politiinspektør

Det er helt klart at denne politiske kartleggingen systematisk er blitt utvidet. Telefoner er blitt avlyttet, brev åpnet. Etter at faktiske hendinger hadde avslørt dette, kom det 19. august 1960 en kongelig resolusjon fra Regjeringen som ga politiet fullmakt i «særlig påtrengende tilfelle» å foreta slik kontroll uten rettens beslutning.

Det å få rettslig tillatelse til telefonavlytting er for øvrig en ren formalitet — og betraktes av retten som rene rutinesaker.

Det er Byretten i de største byene som gir grønt lys for avlytting.

I Oslo går f.eks. dette «viktige» ansvaret på rundgang blant Byrettens dommere.

Og den dommeren som bestyrer «overvåkingskontoret» gir politiet avlyttingstillatelse for ca. ett år om gangen.

Mer problematisk er det ikke. Og det er helt på det rene at f.eks. de tre båndopptagerne på Victoria Terrasse brukes flittig.

22. april 1964 interpellerte Finn Gustavsen justisminister O. C. Gundersen om overvåkingspolitiets virksomhet. «Til og med hvert politikammer, ja, også lensmannskontorene har en eller flere ansatte, som arbeider med spesialoppdrag fra det hemmelige politiets ledelse i Oslo», sa Gustavsen bl.a. O. C. Gundersen, mannen som hadde ført våre beredskapslover i pennen svarte bl.a.: «Med hensyn til registeret: Det foreligger ingen registrering av politiske meninger og alminnelig politisk aktivitet ved politiet. Det foreligger ingen registrering av EEC-motstandere, anti-NATO-folk o.s.v.» Enten visste ikke justisministeren, eller så løy han bevisst.

Året før hadde nemlig lederen for politiets overvåkingstjeneste, Asbjørn Bryhn, uttalt følgende i intervju i *Verdens Gang*:

«Vi trenger publikums bistand i den store kampen om menneskesinnene som raser omkring oss i dag. Goebbels metoder, hevder Bryhn, blir primitivt diletterteri sammenlignet med østblokklandenes subtile spill i våre dager.

— Dette er krig. Den uhyggeligste form for krig. Den gjelder nemlig ikke bare ditt liv, men også din sjel. Vi er for tiden utsatt for en voldsom sjarmoffensiv på alle samfunnslivets fronter. Den har bare et eneste mål, å bryte ned vår motstand, ødelegge vår forsvarsvilje. Derfor gjelder det for dem å få kontakter på alle områder, søke selskapelige forbindelser over alt, snakke seg hyggelig inn på oss, så vi langsomt og sikkert pådyttes synspunkter som er i strid med våre interesser — for eksempel å få folk til å protestere mot fellesmarkedet, som vel egentlig bare Østblokkens land har noe å frykte av.»

Politiinspektøren satt likhetstegn mellom «kommunistsympatisør» og det å «motarbeide landets interesser». Bryhn mener at motstandere av norsk medlemskap i EEC motarbeider norske interesser. Det var altså slike synspunkter overvåkningstjenestens leder la til grunn for sitt arbeid.

I 1966 intervjuet *Dagbladet* byråsjef Backer i Justisdepartementet. Bladet spurte Backer om det var hjemmel for en politisk kartotekføring i overvåkingspolitiet. Byråsjefen svarte med å vise til Kgl. res. av 19. august 1960 som fastsetter bestemmelser om post-, telegram og telefonkontroll. Han uttaler som sin mening at «overvåkingspolitiet kan som andre avdelinger ha sine arkiver».

Vi har allerede nevnt et par konkrete eksempler på hvem som kommer i overvåkingspolitiets arkiver. Her er noen andre:

I 1964 ble en lærer fra Bergen på vårparten plutselig innkalt til politiforhør av Bryhns folk. Hvorfor? I 1945 hadde han som norsk offiser, etter oppdrag fra Regjeringen, trådt i kontakt med en russisk forbindelsesoffiser for å ordne med utveksling av tyskernes russiske fanger i Nord-Norge. Altså var han kommunist! Mer intelligent var Asbjørn Bryhn ikke.

I 1963 skjedde følgende interessante episode i Narvik:

Fru N. N., forretningskvinne, aktivt med i politikk i byen, hadde den 21. mai en underlig opplevelse som hun i et brev — for øvrig delvis opplest i Stortinget av Finn Gustavsen — selv beskriver slik: «I dag fikk vi bevis for at telefonen vår er avlyttet. Det hendte slik: Vi skulle ringe ut i byen, løftet av røret, og skulle altså bare ha fått summetonen. Men i stedet ble vi ikke kvitt en samtale som surret og gikk i den andre enden. Stor var vår forbløffelse da vi oppdaget at stemmene i den andre enden var våre egne. Vi fulgte interessert med i tre telefonsamtaler som familiens medlemmer hadde hatt i går, den fjerde samtalen var en timelang passiar jeg hadde med om valg, nominasjon o.s.v. Da føk jeg opp på politikammeret i bil og bortførte en politimann fra fremmedpolitiet for å ha et vitne. Han fikk ikke tid til å si amen før han var her nede og fikk presentert telefonrøret hvor min samtale fremdeles var i full gang. Han kjente igjen min stemme — og til dels også stemme øyeblikkelig».

Fru N. N. anmeldte Telegrafverket for ulovlig telefonavlytting. Hun hadde jo håndfaste bevis. Politimesteren i Narvik satte politibetjent Egil Fronth på saken. Det var interessant i og for seg. Det var nemlig denne mannen som hadde hørt telefonsamtalene hjemme hos fru N. N. Politibetjent Fronth bevitnet i sakspapirene at han selv hadde hørt samtalene og hadde gjenkjent stemmen til fru N. N. og den hun hadde snakket med. Det er på den bakgrunn høyst merkverdig at saken av politimesteren i Narvik ble henlagt «p.g.a. bevisets stilling».

I 1965 fikk en 20 år gammel norsk sjøgutt en varm mottakelse av amerikansk politi. Skipet han arbeidet på, ble møtt i rom sjø av en patruljebåt og geleidet inn under land. Gutten ble strengt bevoktet om bord av væpnet politi — og ble sendt tilbake til Norge. Han var uønsket i USA.

Dagbladet kunne i historiens anledning fortelle at

gutten var på barneleir i Tsjekkoslovakia i 1958. Faren var kommunist — kjempet for Norges sak under krigen.

Sjøguttens sak er ikke enestående. Andre sjøfolk kan fortelle om liknende epsioder.

— Navn og adresse, takk, sa en politimann. — Jeg nektet imidlertid å svare før jeg fikk greie på hva jeg var siktet for. Det interessante kom imidlertid da det viste seg at politiet kjente både navn og fødselsdato. Det er lærer Arnulv Aarebrot, medlem av Grefsen/Kjelsås SF i Oslo, som forteller denne historien.

— På vei hjem fra en lovlig Vietnam-demonstrasjon ble plutselig fortauet sperret av to politimenn.

— Kan du bli med og avgi forklaring? sa den ene politimannen. Mitt inntrykk var at dette var en ordre, og jeg fulgte med. Først gikk turen til Vikapolitistasjon. Der forsvant de to som hadde brakt meg dit. Da jeg spurte de andre tilstedeværende politimennen hvorfor jeg var innbrakt, var det ingen som visste det. Etter en time ble jeg overført til Victoria Terrasse for å «forhøres».

— På Victoria Terrasse slapp jeg under bevoktning inn veien der man trolig fører inn forbrytere, og jeg følte også at jeg ble behandlet som forbryter. Flere ganger ble jeg spurt om jeg hadde deltatt i demonstrasjoner.

— Utallige ganger siden 1945, svarte jeg.

— Det var nå de spurte om navnet og adressen min, men det var ingen grunn for dem til å spørre om det. Det visste de. Fra en lapp leste en politimann opp navn og fødselsdato og spurte om det var korrekt.

Først da forhøret startet fikk jeg skikkelig forelagt meg hva saken gjaldt. De hadde et avisbilde fra den ulovlige demonstrasjonen på Drammensveien 8. mai, som de viste meg, og de mente av dette å kunne se at det var jeg som hadde sparket en politimann i ansiktet.

— Det var selvsagt ikke meg på bildet. Dette for-

klarte jeg politiet samtidig som jeg kunne fortelle nøyaktig hva jeg foretok meg på det aktuelle tidspunktet 8. mai. Og etter tre timer fikk jeg gå — uten noen unnskyldning, forteller Aarebrot.

Aarebrot fortalte sin historie anonymt til Arbeiderbladet som på den bakgrunn stilte politiet enkelte spørsmål. Politifullmektig Kåre Lohne sier i et intervju (12/6 1970) at — læreren må selv ha oppgitt navn og fødselsdato.

Vi har ingen grunn til å tro at Aarebrot — og hans 15 år gamle datter — som var med hele tiden — lyver.

Det er også to helt ferske eksempler på overvåkingspolitiets virksomhet. Eksempler som i sannhet anskueliggjør dette systemet.

Høsten 1972 kom militærnektersaken mot redaksjonssekretær Arne Andersen opp i Fredrikstad Byrett. Andersen ville bli strøket fra de militære ruller bl.a. på bakgrunn av Norges NATO-medlemskap.

I forbindelse med rettsaken ble det arrangert en løpeseddelaksjon. Overvåkingspolitiet reagerte momentant. De startet etterforskning omkring bakgrunnen for aksjonen. Flere personer ble bl.a. avhørt av politiet i sakens anledning.

Politimesteren i Fredrikstad forsvarte sine handlinger med at han ville finne ut hvem som egentlig sto bak disse løpesedlene. Om det var krefter utenfra som sto bak og styrte.

Altså: Politietterforskning i en militærnekteraksjon. Både militærnekting og løpeseddelaksjoner er fullt tillatt i følge norsk lov.

En kanskje enda mer interessant sak var den såkalte Somby-saken. Her samarbeidet overvåkingspolitiet og den militære etterretningstjenesten intimt i en regelrett klappjakt på militærnekteren Arthur Somby i Vest-Finnmark.

Den 15. desember 1971 satte Somby inn en annon-

se i Finnmark Dagblad der han tilbød seg å hjelpe andre som vurderte å nekte militærtjeneste. Rolf Nilsen var navnet på en av personene som besvarte annonsen. Det var dette navnet Forsvaret brukte for å finne ut hva slags informasjon Somby ga ut.

I en intemmelding datert **3. januar 1972** — fra major Knudsen ved Finnmark Landforsvar (FLF) til 1. bet. Nærum ved politimesterens kontor i Vest-Finnmark, Hammerfest, heter det bl.a.:

«... Vi (FLF) sendte inn en anmodning om hjelp. Svardokumentene vedlegges til din orientering.»

Rolf Nilsen var altså navnet FLF opererte under for «å lure» militærnekteken til å gi fra seg informasjon og opplysninger om sin kampanje. Allerede 18. desember 1971 — altså bare tre dager etter annonsen i Finnmark Dagblad — får «Rolf Nilsen» sitt svar fra Somby.

Øyeblikkelig blir de «rette instanser» orientert. Vi siterer fra «intemmeldingen»:

«FKN/Bodø (Forsvarskommando Nord-Norge — avd. Bodø, vår komment.) og pol. i Bodø er orientert. Ta en titt på papirene om de skulle være av interesse og returner dem ved leilighet.»

Meldingen fra majoren til 1.-betjenten slutter kollegialt slik: «Godt nytt år til deg og dine!»

Og saken ruller videre. Bl.a. blir den tatt opp i Forsvarets Overkommando.

I et lengre «FORTROLIG» stemplet brev fra Finnmark Landforsvar til Politimesteren i Vest-Finnmark datert 5. april 1972, heter det bl.a.:

«Saken har vært til behandling både i Forsvarskommando Nord-Norge og i Forsvarets Overkommando som ser saken i en større sammenheng og er oppmerksom på den skade en slik landsomfattende aksjon kan få for vårt forsvarsberedskap. Forsvarets Overkommando har i skriv av 21. februar d.å. bedt om Politimesteren i Vest-Finnmarks vurdering av «Somby-saken» og om forholdet er straffbart».

Brevet som var undertegnet av major og stasjonsjef Kjell Armyr samt major F. Knudsen sier videre:

«Resultatet av Politimesteren i Vest-Finnmarks vurdering ble gitt muntlig av 1. betjent Nærum under et besøk ved FLF for en tid tilbake. Så vidt erindres mente Politimesteren at saken lå «på grensen» og at en foreløpig burde unngå å reise til tale for ikke risikere en frifinnelse med de konsekvenser dette kunne få for fremtidige potensielle militærnektere».

Kommentarer burde være unødvendige.

Helt til slutt i dette «FORTROLIGE» brevet heter det:

«FLF antar imidlertid at dette bør suppleres med en noe fyldigere redegjørelse fra eksperthold og ber om en skriftlig vurdering som i sin tid kan sendes Forsvarets Overkommando.

At en person setter inn en annonse og tilbyr hjelp til potensielle militærnektere blir altså gjenstand for etterforskning og behandling gjennom i hvert fall fem måneder i Forsvarets Overkommando. Forsvarskommando Nord-Norge, Finnmark Landforsvar og politikamrene i Bodø og Hammerfest (Vest-Finnmark).

Ukeavisen Orientering stilte i sakens anledning tre spørsmål til de «ansvarlige» myndigheter (nr. 40-72):

1) Hva er bakgrunnen for at militærnektning — som ifølge loven er tillatt i Norge — er gjenstand for etterforskning?

2) Er det vanlig at det militære etterretningsvesenet tar i bruk Rinnan-metoder med «negative kontakter», falske navn og løgnaktige brev i sin «klappjakt» på militærnektere?

3) Er denne kontakten mellom etterretningsvesenet og overvåkingspolitiet vanlig praksis i saker av denne art?

Det har hittil (skrevet i desember -72) ikke kommet noe svar på spørsmålene.

Justisminister Petter Koren (kr.f.) er i hvert fall ikke interessert i å ta opp denne saken. Han kom med følgende interessante og avslørende uttalelse til Orientering (nr. 41 -72):

«Jeg vil ikke uttale meg om en slik konkret sak bare på grunnlag av et avisoppslag. Jeg vil se en redegjørelse fra vedkommende etat først».

«Vil De ta noe initiativ for å innhente noen slik redegjørelse?»

«Nei, jeg tror ikke det», sa Koren fra Kristelig Folkeparti.

Vi synes de nevnte historier anskueliggjør hvem som blir overvåket, og hvem som dermed er landets «indre fiender».

Asbjørn Bryhns avskjedsintervju med Aftenposten 10/7 -66 viser dette ytterligere:

«Kommunistpartiet kjemper med ryggen mot veggen for sin eksistens. I dag må det være klart at man beskjefstiger seg mindre med NKP som problem hos oss enn f.eks. i 1946. En østlig stormakt må også nødvendigvis ta hensyn til denne utvikling. Den må finne fram til en annen form for masseinstrument som erstatning for det som er gått tapt». Hvilke nye masseinstrumenter Bryhn tenkte på kom aldri klart frem.

Det er helt på det rene at progressive norske borgere kommer i overvåkingspolitiets arkiver.

Det finnes agenter fra hysj-hysj-politiet tilstede ved demonstrasjoner — fotograferer, observerer og passer på.

Vi har det fra offisielle kilder. I *Morgenposten* (27. oktober 1970) forteller politiadjutant Ole Dahl: — Vi har både uniformert og sivil overvåking ved demonstrasjoner. Det er vår oppgave å sørge for at det ikke oppstår noen form for problemer, sier Dahl.

Morgenposten: — Hva brukes billedmaterialet fra demonstrasjonene til?

— Det er en intern sak.

Justisminister Oddvar Berrefjord har også bekreftet dette.

I et intervju i DNA-avisen *Demokraten*, 12/6-71 spør avisen justisministeren: — I enkelte Oslo-aviser ble det for en tid siden slått opp at politiagenter fotograferte under et demonstrasjonstog.

Berrefjord: — Jeg tror ikke det har forekommet.

men derimot har jeg hørt at det motsatte har skjedd.

Og dette kan bare bety en ting: Det motsatte av at politiagenter fotograferer demonstranter, er at demonstranter fotograferer politiagenter. Altså er overvåkingsagenter tilstede på lovlige, politiske demonstrasjoner.

I november 1971 ble overvåkingspolitiets metoder for alvor avslørt i Danmark. De metodene som ble benyttet for å få opplysninger om venstre-politiske grupperinger i denne såkalte «Bertil Lange»-saken er meget avslørende.

Saken var i korthet som følger:

En mann tok inn på Hotel Astoria i København under navnet Bertil Lange fra Drammen. Hans virkelige navn var L. Holst Jensen. Yrke: Kriminalbetjent i det danske overvåkingspolitiet.

Slik begynte Politiken sin avsløring om overvåkings-skandalen i Danmark — høsten 1971.

I avisen ble det avslørt hvordan politiets overvåkingstjeneste kunne bruke store beløp på å skaffe seg opplysninger om den politiske venstrefløy i landet. Et medlem av SUP (Trotskist-bevegelse) ble invitert på luksus-tur til Holland og tilbudt penger for å gi etterretningspolitiet opplysninger om venstrefløyen. Og det er mye som tyder på at det var NATO og CIA som var de egentlige oppdragsgivere.

Det hele startet 1. juli da venstre-aktivisten Kasper Neergaard mottok gjenparten av et brev fra SUP. Det inneholdt opplysninger om noen intriger som var i gang mot Neergaard. Det var vedlagt en notis:

«Kære Kasper. Dette vil sikkert interessere dig, en ven.»

Den 18. august kl. 9.00 ringte «en venn» til Kasper Neergaard. De kunne møtes hvis han straks gikk hjemmefra og mot en bestemt plass i København.

— Jeg gikk fordi jeg trodde det var en av våre egne, sa Neergaard til Politiken. — Men det var det altså ikke. Mannen sa han hadde likt noe av det jeg

hadde skrevet og hevdet han var representant for det svenske magasinet «Text och bild». Han og hans venn ville gjerne at jeg skulle hjelpe dem med en spesiell oppgave: å samle bakgrunnsmateriale om venstrebevegelsen.

— De skal bli godt betalt. Det har De fortjent etter den dårlige behandlingen Deres organisasjon har gitt Dem etter stort arbeid gjennom 10—12 år, skal mannen ha sagt.

Videre møte ble avtalt samme kveld. —Ta ingen med Dem, si ikke noe ora dette til noen.

Den kvelden ble Neergaard plukket så raskt opp av en bil at hans medbrakte fotograf ikke rakk å fotografere.

På Globetrotter Hotell i Kastrup ble Neergaard deretter presentert for *Text och bilds* andre utsendte medarbeider.

I de følgende dager ble Neergaard oppringt noen ganger. Det ble flere «Hotell-møter» og midt i september foreslo de to representantene for *Text och bild* at man skulle ta en utenlandstur «for å kunne snakke i fred og ro».

To dager senere fikk han en flybillett til Amsterdam.

På dette tidspunkt hadde Neergaard forlenget underrettet sin egen organisasjon som også var meget interessert i å få brakt de to mennenes virkelige identitet på det rene. Man hadde forlenget skjønt at det ikke dreide seg om *Text og bilds* representanter.

I Amsterdam ble Kasper Neergaard presentert for en plan som gikk ut på at han skulle skaffe hele korrespondansen mellom SUP i Danmark og den 4. internasjonale i Bryssel.

Det kan bekreftes at den ene av mennene hentet en pakke utenfor SUF's kontorer. Rundt omkring sto nemlig en 6-7 venstre-fløy-folk. Mannen flyktet med pakken som inneholdt blankt papir. Betalingen hadde Neergaard fått på forhånd: 500 kroner.

Detaljene i dette «kuppet» ble avtalt i et møte på Hotel Astoria i København. Her skrev en av mennene seg inn som Bertil Lange fra Drammen.

Det ble avtalt at Kasper Neergaard den 9. oktober kl. 14.00 skulle avlevere pakken med korrespondansen utenfor SUF-kontoret.

Nå fant SUF det for godt å slå til. Man hadde ingen mistanke om at det var det danske etterretningsspolitiet som sto bak. Man trodde det var representanter for den svenske Barbro-gruppen, en privat overvåkingsorganisasjon.

Og man aktet å gripe agenten i det han skulle komme for å hente pakken med de blanke arkene — og deretter overlate ham til politiet. Mannen kom imidlertid tre minutter for tidlig.

Da han følte seg avslørt, hoppet han raskt inn i en drosje, kjørte noen kvartaler i denne og endte i en privatbil.

Det var nummeret på denne bilen som avslørte at det var etterretningsspolitiet som sto bak.

Saken vakte naturligvis stor oppsikt i Danmark. Det er ikke hver dag man får anskueliggjort etterretningstjenestens arbeidsmetoder på en så fortreffelig måte.

Men det er mye som tyder på at det danske etterretningsspolitiet hadde andre oppdragsgivere — at NATO og CIA sto bak.

— Etterretningstjenestens folk ba meg skaffe en masse opplysninger som utelukkende kan ha betydning for det internasjonale samarbeide etterretningstjenestene imellom, sa Kasper Neergaard til Information. Etterretningsfolkene tilbød også å betale Neergaard om han klarte å bli valgt som delegat for Danmark til den 4. internationale. Politiet ville betale reise og opphold pluss «omkostninger» mot å få opplysninger om kongressens resultater og arbeide.

Information spør: «Dette initiativ reiser imidlertid det spørsmål, hvilken interesse det lokale danske etterretningssvesen kan have i at få opplysninger fra en international kongres af denne art.

NATO og evt. CIA ville være nærmere til at interessere sig for opplysninger af denne karakter.»

Bruker også norske overvåkingsagenter slike ar-

beidsmetoder m/ bestikkelser, oppfordring til tyveri 0.1.?

Somby-saken forteller i hvert fall om noe «uvanlige» arbeidsmetoder.

Hva sier hysj-hysj-tjenestens arbeidsinstruks — vedtatt i 1959 — om arbeidsmuligheter og metoder?

Vi har nå søkt å vise eksempler på hvem som er gjenstand for overvåking. Og mønsteret er konsekvent — fra Finn Auestad-saken i 1955 til Arthur Somby-saken i 1972.

Personer man mistenker for å være — eller som er motstandere av norsk offisiell utenrikspolitikk skal plasseres i arkivene.

I Overvåkingssentralen på Victoria Terrasse oppbevares etter all sannsynlighet opplysninger om fra 2- 400000 norske borgere.

I den arkivseksjonen overvåkingspolitiet selv kaller «Sakarkivet» er det etter det man har grunn til å tro opplysninger om nærmere 10 000 kvinner og menn.

Da Arne Kielland antydet tallet 10 000 i stortingsdebatten om overvåkingspolitiet 27. april 1972, ble dette ikke tilbakevist.

Dette er det spesielle arkivet for de som motarbeider og er uenige i norsk utenrikspolitikk — EEC-motstandere, militærnekttere m.v.

Om dette arkivet sier Mellbye-utvalgets innstilling bl.a.: «Et slikt arkiv er nødvendig hvis overvåkings-tjenesten skal klare sine oppgaver. Arbeidet med å overvåke den virksomhet som kan true statens sikkerhet, er nemlig et puslespill som gjør det nødvendig å innhente opplysninger fra mange forskjellige hold og gjennom lengre tid. Skal det innsamlede materiale kunne utnyttes, må det også kunne registreres og arkiveres for senere bruk».

I det såkalte «Sikkerhetsarkivet» finnes det etter all sannsynlighet mellom 2 og 400 000 arkivkort på norske borgere.

I Danmark, et NATO-land det er nærliggende å sammenligne oss med, har justisministeren innrømmet at dette arkivet inneholder opplysninger om et

seks-sifret antall personer. Og i 1964 antydet danske aviser at tallet lå på nær 400 000.

I dette arkivet er det i utpreget grad opplysninger om folk som behandler sikkerhetsgraderte dokumenter — f.eks. forsvars- og utenrikspolitiske planer. Her finnes det opplysninger om familiære forhold, organisasjonsforhold, økonomi, sykdommer m.v.

Det var bl.a. «Sikkerhetsarkivet» daværende statsminister Per Borten siktet til da han 14. januar 1966 bl.a. uttalte følgende i en stortingsdebatt:

«Som følge av de oppgaver og plikter som er pålagt overvåkingstjenesten, vil man der få arkivert opplysninger om et *betydelig* (vår uth.) antall personer, dels som følge av denne tjenestegrens arbeid for å forebygge og motvirke forbrytelser mot rikets sikkerhet, dels som følge av det store antall rutinepregede sikkerhetsundersøkelser som overvåkingspolitiet foretar».

Statsministeren tilføyde at hovedmengden av disse saker gjelder personer som i sin tjenste skal behandle sikkerhetsgraderte dokumenter. Man måtte være klar over at den bruk som blir gjort av opplysninger innhentet ved sikkerhetsundersøkelser, kan få stor betydning for enkeltindividers karriere og framtid.

Altså: Hundretusener av norske borgere er registrert av overvåkingspolitiet i Norge.

Har navn, politiske sympatier, familieforhold osv. nedtegnet i arkivene på Victoria Terrasse — til bruk i påkommende tilfelle.

Dette lyder skremmende nok. Langt verre blir det når overvåkingspolitiets arkiver etter alt å dømme stilles til disposisjon for NATO.

Opplysninger som har kommet forfatterne i hende tyder på at denne militæralliansen får de informasjonen den ønsker fra Victoria Terrasse.

Hvis dette er riktig: Hvem er det som bak ryggen på det norske folk har gitt slike fullmakter, tillatt dette?

Tidligere statsminister Per Borten er blant de personer som synes overvåkingstilstandene i dette landet er for ille.

Da han ble utnevnt til statsminister, ble han intervjuet i *Orientering* (nr. 33 1965). Et av spørsmålene dreide seg om overvåkingspolitiet, og Borten svarte bl.a.: «Det må etableres parlamentarisk kontroll. Man kan ikke la det svive lenger». I sin første nyttårstale sa statsministeren: «Vi vet at det er land hvor det hemmelige politi er blitt et viktig redskap i den indre maktkamp».

Borten var blitt sint. Han hadde nemlig selv, som EEC-skeptiker erfart overvåkingspolitiets metoder på nært hold. Og alt dette kom som litt av et sjokk på han, forteller kilder vi har grunn til å feste lit til.

Borten sørget egenhendig for å få sparket Asbjørn Bryhn og bebudet offentlig granskning av forholdene.

Et utvalg «til å vurdere forskjellige sider ved den forebyggende sikkerhetstjeneste» ble nedsatt med høyesterettsadvokat J. C. Mellbye som formann. Andre medlemmer var: Stortingsrepresentantene Einar Stavang og John Austrheim.

Utvalget ble nedsatt 28. januar, og dets innstilling ble levert 12. mai 1967.

Men bare deler av denne ble gjort offentlig tilgjengelig. Denne populærutgaven inneholdt — ifølge forordet — «alle de deler av innstillingen som man har funnet å kunne offentliggjøre». (Hva ellers skulle en offentlig utgave inneholde?)

Og viktige deler av den er fremdeles — fem år etter — hemmelige.

McConnel-planen

«Eksisterer det også i Norge lister over «u-pålitelige» politikere som kan arresteres på mistanke? Foreligger det noen som helst mulighet for at militære operasjonsplaner kan anvendes mot staten selv. Disse og flere lignende spørsmål må besvares av Regjeringen snarest. Så lenge spørsmålene ikke besvares, vil påstandene i dem bare vokse i sannsynlighet».

(Dagbladet på lederplass 188/9-1970).

Fire måneder etter at Mellbye-utvalget leverte sin innstilling, like før julen 1967, mottok ukeavisen *Orientering* en konvolutt, poststemplet Roma.

Hvem som hadde sendt brevet vet ennå ingen. Men innholdet var likefullt uhyggelig.

Avisen hadde mottatt topp-hemmelige NATO-planer. Planer som bekreftet det mange hadde hevdet om kuppet i Hellas, at *det* var et NATO-kupp.

Orientering offentliggjorde store deler av planen i sitt julenummer samme år.

Fotostatkopiene hadde titelen USCICEUR nr. 100—1 (US-plan). I utenlandsk presse går de under navnet McOonnel-planen. Den ble utarbeidet av USA's generalstab i 1962 og skulle tjene som retningslinjer for en regulær amerikansk besettelse av medlemsland i NATO. Det er mange teorier om hvordan planen kom på «avveier», men ingen av dem er bevist. Om ektheten av planene hersker det ingen tvil. For hvert av NATO-landene foreligger det en strategi for innstallering av sterke regimer der den innenrikspolitiske situasjonen ikke er gunstig sett med USA's øyne. En avtale om iverksettelse av planen kan skje enten med landets utenriksminister eller med en hvilken som helst representant for de lokale myndighetene. («Kuppmakeme ville blitt møtt med en gjallende latter fra divisjonssjefene hvis de hadde gjort bruk av sine egne navn 21. april isteden for NATO-løsenet, — sa den avsatte statsminister Panajotis Kanallopoulos etter oberstenes kupp i Hellas. Løsenet var «Prometheus»).

Planen innebærer også at dersom militærstaben i Pentagon finner ut at landets egen regjering ikke kan treffe de nødvendige tiltak, kan de selv etter eget skjønn gå til aksjon i den utstrekning de finner det nødvendig. Vi siterer fra dokumentene: «I tilfelle av indre uro som materielt kan influere på USA-styrkenes oppgave eller deres sikkerhet, så som væpnet opprør eller omfattende motstand, skal regjeringen i anstrenge seg for å undertrykke slik uro ved hjelp av sine egne ressurser. Men hvis disse tiltak skulle vise seg å være utilstrekkelige, eller dersom re-

gjeringen i ikke er i stand til effektivt å slå ned slik uro i tide, kan US-styrkene gå til slik aksjon som US-øverstkommanderende anser som nødvendig, enten det skjer på egen hånd eller i samarbeid med regjeringen i vedkommende land.»

I praksis vil dette si at Atlanterhavspakten som etter den offisielle propagandaen skulle bygge på «frivillige forpliktelser», får en annen karakter straks de enkelte land nekter å følge de amerikanske ordrene. Sitat ovenfor er hentet fra «Appendix 3 to Annex N Civil Affairs, STATUS OF FORCES AGREEMENT» der det også heter: «USA-styrkene skal ha rett til å okkupere ethvert område eller enhver bekvemmelighet som anses for nødvendig for at de kan fullføre sin oppgave og for å trygge deres sikkerhet, slik som bestemt av øverstkommanderende for de amerikanske styrker, og de skal ha rett til å innstallere slikt utstyr som de bestemmer er nødvendig for å fullføre disse oppgavene». Alt her slås det fast at amerikanerne vil kunne benytte kjernefysiske våpen «dersom de finner det nødvendig», men for at det ikke skal være noen tvil om hva som menes, har avtalen en paragraf «s» der det heter: «Regjeringen i _____ gir USA-styrkene tillatelse til å ta med seg kjernefysiske våpen i og til å stasjonere dem på slike plasser som blir ansett for å være nødvendige.» Når en slik avtale er inngått, faller grunnlaget for regjeringens atom- og basepolitikk vekk.

Og denne avtalen omfatter alle medlemsland i NATO. Det er satt opp en prioriteringsliste. Norge står som nr. 1, Hellas som nr. 2. Deretter følger Tyrkia, Vest-Tyskland, Frankrike, Italia, Nederland, Belgia, Luxemburg og Danmark. I tillegg til den *generelle* planen foreligger det planer for hvert enkelt land. Den greske «Plan Prometheus» som lå til grunn for militærkuppet i Hellas, er ikke enestående. I generalstabene i samtlige NATO-land finnes det liknende planer for å møte en «krisesituasjon», enten den nå skyldes ytre press eller indre uro. I Hellas var det antakelsen om en radikal valgseier som satte apparatet i gang. Under regjeringskrisen i Italia som-

meren 1964 holdt en liknende plan på å bli satt i verk. Den ble avslørt av ukeavisen «Espresso» og er ikke blitt tilbakevist. Også *Orienteringa* avsløringer står fast.

Orienterings offentliggjørelse av Mc. Connel-planen vakte stor oppsikt i fransk, belgisk og vest-tysk presse.

Det ble i Vest-Tyskland reist tiltale mot magasinet «Konkret» fordi det hadde «offentliggjort militære planer». I mai 1968 ble saken tatt opp i det belgiske parlamentet. Og det ble bred debatt om sammenhengen mellom McConnel-planen og Hellas-kuppet i en rekke vest-europeiske land.

Men «ansvarlige» norske myndigheter valgte å fortie *Orienterings* avsløringer.

«Green Berets»-sentra i Norge

Men nye og uhyggelige dokumenter dukket opp. En stor gul konvolutt — poststemplet Roma — lå i brevkassen juni 1969. Den inneholdt en detaljert beskrivelse om hvordan kjernefysiske, kjemiske og biologiske våpen skal brukes i både Vest- og Øst-Europa. Også denne gangen var det hemmelige NATO-dokumenter med anonym avsender. I et vedlagt brev heter det bl.a.: «Min venn var spesielt urolig over det faktum at amerikanerne kunne anvende atomvåpen, kjemiske og biologiske våpen uten at den amerikanske kongressen eller presidenten har godkjent det i forveien. For tillatelsen til å anvende disse følger automatisk når våpnene utleveres til disse spesialstyrker. Målene som skal ødelegges bestemmes av styrkenes respektive sjefer. Med andre ord, sa min venn, så beror millioner av menneskers liv eller død på en håndfull amerikanske offiserers beslutning».

«Vennen» var den vest-tyske generalmajoren og nestkommanderende for etterretningstjenesten Bundesnachrichtendienst, Horst Wendland. Ikke lang tid i forveien hadde han begått selvmord under mystiske omstendigheter. Wendland hadde formidlet videre hemmelige planer med sikte på å gjennomføre ulike former for «ukonvensjonell krigføring» i hele Europa. Denne formen for krig skulle støtte opp om den «regulære» krigføringen som USA i en krisesituasjon vil føre med NATO-styrker i Europa. Dokumentet, «COMSOTFE OPLAN nr. 10—1», er på 33 maskinskrevne sider. Det går fram av planen at den ved siden av de nevnte våpen skal opprettes spesialstyrke-enheter («green berets») som skal trenge inn på fiendtlig område. Særlige gerilja-avdelinger vil bli dannet. Bl.a. forutsettes det at det bygges fire støttepunkter i Norge for «ukonvensjonell krigføring» under ledelse av amerikanske spesialstyrker. (I nærheten av Lakselv, Bardu, Kjevik og Gardermoen flyplasser). Dokumentene viser tydelig at NATO-landenes egne styrker skal bistå amerikanerne ved bruk av atomvåpen. Direktivene viser at den norske reservasjonen i atomvåpenspørsmålet ikke tas særlig alvorlig i USA.

Det var ikke bare *Orientering* som fikk de hemme-

lige planene i posten. I Vest-Tyskland ble dokumentene kjent gjennom ukemagasinet *Stern*, i England ble de offentliggjort i *Sanity* og i Italia i *ABC*. Det ble bekreftet overfor *Stern* av en amerikansk militær talsmann at dokumentene var ekte og at bare 20 personer hadde mottatt dem. Men det ble samtidig gjort klart at Wendland ikke kunne ha kjent til planen fordi han ikke hadde noe å gjøre med informasjon fra de amerikanske militære styrkene. Mandag 25/8—1969 meldte *Associated Press* fra Hamburg at den amerikanske etterretningstjenesten CIA og den militære kontraspionasjen nå febrilsk leter etter en lekkasje eller en høytstående forræder i Washington eller i det amerikanske hovedkvarteret i Stuttgart. Det amerikanske hovedkvarteret i Heidelberg ville ikke uttale seg om saken. En stabssjersjant, som blir gitt navnet Attardi, ble arrestert og dømt til tre års fengsel. (NTB-melding fra Stuttgart 27/8-1969).

Det er av mindre betydning om det var Wendland eller Attardi som sto for lekkasjen. OPLAN nr. 10—1 representerer en videreføring av McConnel-planen. USA's allierte skal forberede seg på å delta i «ukonvensjonelle krigsoperasjoner». Det skal (eller er) opprettes hovedkvarter for å organisere koordineringen mellom de amerikanske spesialstyrkene og maritim og luftbåren støtte. De «ukonvensjonelle styrkene» er i aktivitet i de fleste europeiske land selv i fredstid. Bevis for dette finnes i en liste over spesialavdelingene som allerede er opprettet. Den omfatter både land i østblokken og nøytrale stater som Østerrike, Sverige og Finland foruten NATO-landene. «Geriljastyrker», hver ikke på under 1500 mann, bygges opp i hvert operasjonsområde. Sabotørutdanningen foregår i et ukjent antall leire i Forbundsrepublikken. Der læres hjemmeverns-troppene opp til nærkamp, våpenbruk, framstilling av tidsinnstilte eksplosiver o.l. Spredning av rykter, undergravingsvirksomhet og sabotasje hører også med til «utdannelsen.»

I fredstid blir det dannet nasjonale spesialstyrker og baser der geriljatreeningen foregår. Alt før krigen er brutt ut virker disse avdelingene som om de var i

kamp. De amerikanske militærmanøvrene i Spania var en prøve på hvordan styrkene ville virke dersom det skulle komme til en oppstand mot Franco-regimet. I Spania ble aksjonen gjennomført med støtte av regimet. Det var tross alt bare en øvelse. Men de har sin parallell i «Plan Prometheus» i Hellas som ble gjennomført i fullt alvor og Plan ES i Italia som holdt på å bli satt i verk sommeren 1964.

Disse kreftene skai slippes løs i to tilfelle: Som hjelp til den regulære krigføringen der hensikten er å oppnå størst mulig ødeleggelse av liv og materielle verdier for å bringe kaos i områder USA ønsker å okkupere. Da spiller ABC-våpnene den største rollen. Det andre formålet er å slå ned folkereisninger som ikke tjener USA's interesser. I begge tilfelle vil man rekruttere folk som er beredt til å stille seg under amerikansk kommando. På en «D»-dag skal operasjonene settes i verk. Det er en nøyaktig beskrivelse av opptrappingene i operasjonene, og fremfor alt er det angitt *hvor* de skal begynne. Området rundt Istanbul i Tyrkia er angitt for undergravingsvirksomhet. I Sovjet er grensene mot Romania, Iran og Ungarn nevnt i planene som særlig egnet. Det er opprettet 101 støttepunkter i Europa, 20 i Sovjet, 8 i Polen, 6 i DDR, 6 i Tsjekkoslovakia, 6 i Romania, 2 i Ungarn, 3 i Bulgaria og 3 i Jugoslavia. I NATO-landene fordeler de seg slik: 4 i Vest-Tyskland, 8 i Frankrike, 5 i Italia, 1 i Belgia. 1 i Nederland, 1 i Luxemburg, 2 i Hellas, 3 i Tyrkia, 1 i Danmark og hele 4 i Norge. De norske støttepunktene i nærheten av flyplassene i Bardu, Kjevik, Lakselv og Gardermoen ligger i temmelig utilgjengelig fjell- og skogsterreng. De er nøye angitt i dokumentene. Enheter fra de amerikanske spesialstyrkene vil bli sluppet ned i nærheten av disse støttepunktene. Rundt seg skal de deretter bygge opp innenlandske geriljastyrker. Man regner med å ha 3000 nordmenn med seg i slike enheter etter 6 måneder.

OPLAN 10—1 er en videreutvikling og et supplement til NATO-kupp-planene. Men man må gå ut

ifra at det eksisterer en rekke planer som ikke har lekket ut. Innstallering og bruk av atomvåpen har en sentral plass i planene som er skissert. I tillegg er den uhyggelige håndboken «Nuclear Yield Requirements» blitt kjent gjennom *Stern* (nr. 6, 1970). SACEUR, som er den allierte overkommandoen i Europa, sender hvert år sine ønskemål for atombombemål til den strategiske flykommandoen i Omaha, Nebraska. Her blir forslagene innarbeidet i de operasjonsplanene som allerede foreligger. Håndboka sammenfatter de data som er nødvendige for å tilintetgjøre målene. Det er utpekt over tusen atombombemål i Europa. De ligger både i NATO-land, nøytrale stater og selvsagt også Øst-Europa. Høyere USA-offiserer har overfor bladet bekreftet at målene er ekte.

En avslørende debatt

Nordkommandoen på Kolsås forsøkte i februar 1968 å demtere opplysningene om de hemmelige NATO-planene. I februar 1968 tok en rekke aviser inn et innlegg fra informasjonssjef Claus G. M. Koren der han totalt avviste påstanden om kupp-planer. Det ble i innlegget ikke bestridt at dokumentene var autentiske, men Koren påsto at de dreiet seg om noe annet enn forberedelse til kupp. I svaret fra Kolsås heter det bl.a.: «Kan man overhodet forestille seg at man f.eks. på Kolsås kunne legge planer om kupp mot folkeflertallet i Norge eller Danmark uten at dette kom norske og danske myndigheter for øre, og kan noen få seg til å tro at norske og danske myndigheter ville medvirke til en slik virksomhet? En slik virksomhet ville for Norges vedkommende være regulært forræderi og ville utvilsomt bringe de ansvarlige statsråder for Riksrett uten pardon».

Koren går ikke inn på realitetene i dokumentene som ble offentliggjort i 1967. Dessuten ser det ut som om de ansvarlige *politiske* myndighetene ikke har vært informert om amerikanske planer. Hva de høyere militære sjefene visste og vet er en annen ting.

13. juni 1968 diskuterte Stortinget spørsmålet om fortsatt medlemskap i NATO. I et innlegg fra Finn Gustavsen ble forsvarsministeren spurt om kupp-planene. Daværende forsvarsminister Grieg Tidemand uttalte: «Jeg vil bare ha sagt klart fra at norske myndigheter ikke har vært forelagt de offentliggjorte dokumenter, og at det ikke eksisterer slike planer som *Orientering* har påstått». Men tonen ble etter hvert noe spakere. Da Stortinget 17. juni 1968 diskuterte hovedretningslinjene for Forsvarets Organisasjon uttalte Grieg Tidemand seg mindre kategorisk: «Ut fra de foreliggende omstendigheter må jeg gå ut fra at dokumentene ikke er autentiske inntil det motsatte blir klarlagt. I og med at hr. Gustavsen har tatt saken opp i Stortinget burde det nå være mulig å få den belyst på ansvarlig plan». I det samme innlegget uttrykte forsvarsministeren håp om

at Gustavsen var interessert i å få forholdene omkring disse dokumentene oppklart, og at «han ville bidra til at dette kan skje».

Gustavsen og andre var interessert i å få saken belyst på «ansvarlig plan». 21. juni 1968 ble fotostatkopier av dokument lagt på forsvarsminister Otto Grieg Tidemands skrivebord. Og der ble de liggende (dersom de ikke ble oversendt andre «ansvarlige myndigheter».) Noe svar fra Forsvarsdepartementet kom ikke. Fra nå av og fram til 21. mai 1970 da Stortinget drøftet «Samarbeidet i NATO 1969» var Grieg Tidemand taus om planene han selv hadde bedt om å få se. En rekke åpne brev til forsvarsministeren i *Orientering* og andre aviser ble ikke besvart. I juni 1968 hadde han uttalt at «jeg må gå ut ifra at dokumentene ikke er autentiske inntil det motsatt blir klarlagt». Tidemand hadde hatt god tid til å klarlegge dette spørsmålet. Situasjonen var og er den at dokumentene framstår som ekte til det motsatte er blitt bevist.

21. mai drøftet Stortinget «Samarbeidet i NATO 1969). I en replikk til statsråd Otto Grieg Tidemand sa Arne Kielland: «Det er en viktig sak jeg vil ta opp med forsvarsministeren. Han ble i juni 1968 konfrontert med dokumentet om den såkalte McConnell-planen fra den amerikanske generalstaben. Den ble kjent i vårt land gjennom et større oppslag i siste nummer av *Orientering* i 1967 og fulgt opp i Stortinget av hr. Finn Gustavsen i juni 1968. Dokumentet om denne planen, som var hemmeligstemplet, røpte at det foreligger planer for amerikansk intervensjon dersom krisetilstander skulle oppstå i et NATO-land, og at USA enten alene eller sammen med den lovlige regjering så fikk gripe inn. Norge var prioritert som nr. 1 i denne planen, Hellas som nr. 2,

Andreas Papandreou har senere erklært at han mener det foreligger slike planer for flere land enn Hellas, der han fikk føle dem på kroppen.

Forsvarsministeren uttalte i Stortinget 17. juni 1968 følgende:

«I og med at hr. Gustavsen har tatt saken opp i

Stortinget, burde den nå være mulig å få den belyst på ansvarlig plan.»

Jeg synes høvet burde være inne til, når vi skal diskutere både Hellas og NATO snart to år etter at vi fikk dette svaret, å spørre om forsvarsministeren har fått belyst dette forholdet på ansvarlig hold.»

Grieg Tidemand svarte meget kort. Lik sine kolleger på Kolsås gikk han ikke inn på realiteten i Kiellands spørsmål, men nøyde seg med å si. «Jeg er for så vidt glad for at hr. Arne Kielland tok opp dette spørsmålet, da jeg som bekjent skal gå over i en annen stilling innenfor regjeringen. Jeg vil bare kort si at det foreligger ingen slike planer hvor Norge figurerer. Jeg vil også si at slike påstander er uansvarlige».

Grieg Tidemand hadde brukt to år på å kunne si to setninger om planene. Hvorfor hadde han ikke svart før? Også Kielland synes svaret var svært kort og han ba om en bredere vurdering. Grieg Tidemand: «Det er riktig som hr. Kielland sier, at dette er et meget stort felt. Vi kjenner til fra utredninger at det sirkulerer og sirkuleres den slags dokumenter som provokasjoner rundt omkring. Det har vært undersøkelser i det amerikanske senat som klart og tydelig har vist at den slags forekommer. Jeg skal imidlertid ta saken opp med min etterfølger, og så får man komme tilbake — hvis man finner det nødvendig — og si mer om dette.»

I sin kommentarspalte i *Dagbladet* 11/6-1970 skrev Berge Furre om statsrådets svar bl.a.: «Grieg Tidemand nektar altså slett ikkje for at dokumentet var ekte. Han kallar det ein provokasjon — men ein provokasjon treng ikkje vera eit falsum. Han avviser at slike planer *ligg føre* — men ikkje at slike planar *låg føre*. Visse fylgjer har vel Hellas-kuppet fått. Etter dette merkelege svaret står kravet om full oppklaring enda sterkere enn før. Kva slags planar frå våre allierte er det Forsvarsdepartementet vil løyna? Kva slags tingingar har «Utenriksdepartementet eller anna høveleg styremakt» ført om desse spørsmåla?»

Furre krevde at Grieg Tidemands etterfølger, Hel-

lesen, måtte komme med en oppklaring. 13/6 tok *Morgenbladet* for seg Purres artikkel. Major Christensen var bekymret for helt andre ting: «Vårt problem er ikke at vi er NATO- og eller USA-dominert — vårt problem er hvor raskt og hvor massiv NATO-støtte vi kan få i en alvorlig situasjon.»

Debatten om de hemmelige planene kom i gang for alvor først etter at Sosialistisk Folkeparti hadde holdt sin pressekonferanse tirsdag 15/9—1970. Bakgrunnen var tidligere justisminister Hauglands bok «Juntaen ut av NATO» (Samlaget), der han hevder at kuppet i Hellas ble gjennomført etter en hemmelig NATO-plan: «Demokratiet i Hellas vart avskaffa etter ein plan som heitte Prometheus. Dette var ein kupp-plan som styresmaktene i Hellas som NATO-medlem skulle setje i verk når det vart fare for åtak frå aust, eller stor fare for kommunistisk maktovertaking i landet. Liknande kupp-planar finst i alle vestlege land«.

Formannen i justiskomiteen forteller også om hvordan det fantes lister over folk i nøkkelstillinger som sammen med suspekterte politikere skulle arresteres i henhold til «Prometheus-planen».

Søndag 6. september hadde landsstyret i Sosialistisk Folkeparti på bakgrunn av de hemmelige planene og Hauglands opplysninger vedtatt følgende resolusjon: «De norske styresmaktene har ikkje kunna avkrefta at NATO har utarbeidd hemmelege kupp-planar også for vårt land dersom det norske folk skulle velja andre vegar enn dei USA og NATO ynskjer. Sosialistisk Folkeparti krev at regjeringa set ned ein kommisjon med brei samansetting for å granske påstandene om liknande planer, for Noreg. Denne granskinga må offentleggjerast i sin heilskap og så snøgt råd er.

Sosialistisk Folkeparti krev samstundes at Mellbyeutvalets si innstilling om sikkerhetspolitiet og registreringa av folks politiske meininger nå vart offentleggjort i sin heilskap.

Vi krev vidare at dei framlegg ora adgang til telefonavlytting og annan overvåking som straffelov-

prosesskomiteen har lagt fram, ikkje blir sett i verk.»

15/9 innkalte SP til pressekonferanse og samme dag ble vedtaket fra landsstyret overrakt statsminister Borten av en delegasjon fra partiet. Borten lovte å referere saken i regjeringen, og at de departementene som punktene i resolusjonen hører inn under, ville arbeide videre med saken. Delegationen hadde inntrykk at saken ville få en ansvarlig behandling. Men allerede samme dag som statsministeren hadde mottatt uttalelsen benektet forsvarsminister Hellesen at det eksisterer kupp-planer for Norge. Maken til hurtig saksbehandling som den Forsvarsdepartementet foretok denne ettermiddagen kjenner vi ingen paralleller til.

Hellesen svarte på samme vis som hans forgjenger hadde gitt i mai («Det finne ingen slike planer hvor Norge figurerer. Jeg vil også si at slike påstander er uansvarlige»). Hellesen la til at Norge helt fra starten hadde vært informert om hva som hadde funnet sted innenfor NATO. Han sa kategorisk: «Slike planer er ingen realitet for Norge, og det foreligger ikke slike planer for andre land».

Hvordan i all verden kan Hellesen vite noe om planene for andre land? Det svekker også hans utsagn når det gjelder Norge. Hellesen sa videre at denne saken hadde blitt grundig undersøkt av Regjeringen etter at Gustavsen hadde tatt den opp. «Det ble foretatt en meget grundig undersøkelse, og saken ble forelagt for de land som angivelig skulle ha forfattet planene. Overfor oss ble det ført sannhetsbevis for at de var falske. Dette er en beklagelig tendens i den internasjonale maktkamp,» sa Hellesen. Han synes det var *ufattelig* at en tidligere justisminister brakte en slik misforståelse videre.

Til *Arbeiderbladet* sa Jens Haugland: «Hellesen kan ikke benekte at det foreligger en beredskapsplan. Om han kaller den en beredskapsplan eller en kupp-plan blir et *rent filologisk spørsmål* (vår understrekning).»

Norsk presse kunne ikke fortie den hittil siste akten i kupp-plansaken. Men de fleste avisene tok

Hellesens dementi for god fisk vel vitende om at det i visse situasjoner er en statsråds polikt å lyve (Sitert etter Per Borten). Men *Dagbladet* skrev redaksjonelt 18/9-1970 bl.a.: «Vi har ikke sagt at dokumentene er falske. Vi føler oss ikke engang overbevist av forsvarsminister Gunnar Hellesens utsagn om dette, for her kan det foreligge et tilfelle der statsråden har «både rett og plikt til å lyve» for å sitere statsministeren fra en annen sammenheng. Forsvarsdepartementet har unnlatt å si noe om disse dokumentene gjennom to hele år. Det er høyt påfallende. Tidligere forsvarsminister Otto Grieg Tidemand har hele tida stilt seg temmelig nedlatende til de påstander SF og *Orientering* har satt fram i forbindelse med dokumentene. Dersom det virkelig er så at dokumentene er falske, må dette kunne vært sagt tidligere».

Hellesen la i sin tid som statsråd aldri fram de sannhetsbevisene han påsto departementet satt inne med. Før de ligger på bordet, er det liten grunn til å tro at de eksisterer.

Heller ikke statsrådene etter Hellesen har kunnet berolige eller overbevise om at «slike planer» *ikke* eksisterer.

Kupp og infiltrasjon i NATO-regi

Det finnes flere eksempler på NATO-kupp-planer til bruk mot «indre fiender». I 1964 holdt en tilsvarende plan, «ES» på å bli iverksatt i Italia. Det venstreorienterte ukebladet *Espresso* har i en sensasjonell artikkel hevdet at det i juli, på en tid da sentrum venstre-regjeringen var midt oppe i en alvorlig krise, ble ført forhandlinger mellom daværende president Antonio Segni og sjefen for generalstaben, de Lorenzo. Det ble forsøkt oppnådd enighet om en militær maktovertakelse. Dersom regjeringen fikk mistillitsvotum skulle kuppet settes i verk. Påstandene ble kraftig tilbakevist av både senere president Saragat og andre som var implisert. Men *Espresso* kom sterkt tilbake og brakte nye opplysninger om hva som foregikk i Italia blant politikerne og de militære sommeren 1964.

Enkelte sentrale politiske og militære ledere bekreftet påstandene. Et oppsiktsvekkende vitneutsagn kommer fra en av Italias mest respekterte politikere. Det er sosialisten Ferruccio Parri. Han var leder for motstandsbevegelsen mot fascistene og statsminister i en demokratisk regjering rett etter fascistenes nederlag. Parri er utnevnt til medlem av Senatet på livstid. Han tok kraftig til motmæle da de Lorenzo ble utnevnt til sjef for hæren og ble innkalt til samtale med generalen. De Lorenzo bekreftet overfor Parri at det i 1964 ble foretatt ekstraordinære militære forholdsregler. Men han skyldte på daværende president Segni og sa at det var han (Lorenzo) som frådde at planene ble satt i verk.

Parri forteller til *Espresso* at det ikke bare var tale om militære forholdsregler men om regulære kupp-planer. En rekke militære ledere har gitt uttrykk for en liknende oppfatning. De har anonymt uttalt seg til det italienske bladet og klart sagt fra at det var den beryktede plan «ES» (en plan utarbeidet av CIA for landene i Middelhavsområdet i tilfelle av indre «trusler») som holdt på å bli satt i verk. Viktige bygninger skulle besettes og en massearrestasjon av sivile begynne.

Både i 1967 og 1968 gjennomførte amerikanske

styrker militærøvelser i Spania. Siktemålet var å slå ned en eventuell oppstand mot Franco-regimet. Øvelsene hadde kodenavnet «Pathfinder». Den kjente amerikanske spaltisten Flora Lewis har avslørt dette. Opplysningene bygger på en lekkasje blant politikere som står senator Fulbright nær. Fulbright, som er formann i Senatets utenrikskomite, sendte to medarbeidere til Spania for å foreta undersøkelser om den amerikanske våpenhjelpen og de amerikanske basene. Tilfeldig fikk de rede på øvelsene som ikke var kjent fra offisielt hold. Fra Vest-Tyskland kom flybårne amerikanske soldater som ble droppet i fallskjerm over Nord-Spania, der de hadde til oppgave å nedkjempe spanske gerilja-styrker. Flora Lewis forteller om øvelsene: Ifølge manøverveiledningen foreligger det en avtale om å tilkalle amerikansk hjelp dersom situasjonen skulle tilsi det. Under de to øvelsene og en mindre manøver under kodenavnet «Sarrío» har såkalte infiltratorer vunnet et visst fotfeste og oppviglet befolkningen til å reise seg mot Franco-regimet. Både oppviglere og geriljastyrker blir under øvelsene oppfattet som spanske — det dreier seg hele tiden om å slå ned en indre oppstand. I henhold til avtalen tilkaller da vertslandet — det vil i dette tilfelle si Franco — hjelp fra «Samlan» (USA). Og USA kommer når venner er i nød. «Pathfinder» var tilrettelagt og utarbeidet av de amerikanske militærsjefene i Europa. Den amerikanske ambassaden i Madrid skal ikke ha kjent til detaljene i planen.

Øvelsene i Spania blir forståelige når de settes i sammenheng med situasjonen som rår i landet i dag. 6/9-1970 kunne *Dagbladet* melde:

USA har oppmuntret *Franco* til å sette inn de amerikansktrente commandosoldatene mot geriljagruppene i Basker-provinsen. Amerikanerne er ifølge den britiske søndagsavisen *Sunday Telegraph*, bekymret for at sabotasjeaksjonene i Spania skal spre seg og bli rettet mot de amerikanske basene.

Spania har en gruppe spesialtrente commandosoldater som har fått sin opplæring av amerikanske

Vietnam-veteraner. Deres oppgave er å uskadeliggjøre geriljagrupper og hindre sabotasjeaksjoner.

Under titelen «Spesialstyrker fra USA til Europa», skriver *Aftenposten* 30/11—1968: «Den økende sovjetiske aktivitet både på land og i sjøen utenfor Nord-Norge er en av årsakene til at flere avdelinger av USA's berømte spesialstyrker «The Green Berets» som er spesialutdannet for å slå ned oppstander og drive anti-gerilja etter alt å dømme vil bli overført til Vest-Tyskland neste år, opplyser autorative kilder i Washington».

Major Svein Blindheim har vært med på slik «Green Berets»-opplæring i NATO-regi og kunne fortelle følgende til *Orientering* (1. mai 1969):

I den bayerske alpebyen Bad Tlz gikk jeg og andre utlendinger i klær som gjorde oss til lokale fjellbønder, og vi lekte agenter som etablerte og knyttet undergrunnsnett i kommunistland. Det var neppe noen tilfeldighet at ledende partiaviser i Moskva beskyldte den amerikanske oberst Sage og hans agenter for å stå bak den uro og de provokasjoner som russerne begrunnet sin innmarsj i Tsjekkoslovakia med. Sage, fra Bad Tlz, som jeg personlig kjenner, er ekspert på infiltrasjon og trekker i CIA-tråder, der disse er. Og han står rimeligvis også bak agent- og geriljatreningen som stadig foregår i Bad Tlz.

Da jeg var i Port Bragg i USA, var det som å oppleve treningen i Kompani Linge på nytt. Vi lærte infiltrere, etablere motstands- og geriljagrupper, lede sabotasje og starte voldelig uro av mange slag. Og vi trente i detalj såkalte frigjøringspill av Warsjawa-paktland.

En annen kurslinje hadde propaganda og manipulering av befolkningen som spesialitet, med særlig praksis i hvordan en trykker og sprer illegale aviser, hvordan stoff kan smugles inn i vanlige presseorganer, hvordan radiosendere skal etableres og brukes — og hvordan løpesedler og veggaviser kan benyttes for å skape en bestemt stemningsbølge i befolkningen.

Dersom «indre eller ytre fare truer» skal altså

NATO-styrker komme landets myndigheter til hjelp — slik som i Hellas f.eks.

Ifølge US-plan 10—1 vil fallskjermjegere — enheter fra de amerikanske spesialstyrkene «Green berets» bli sluppet ned i nærheten av de fire utpekte støttepunktene i Norge. Øvelsen «Nordic Pass» som ble utført i november 1969 forteller litt om sammenhengen mellom planer og trusler. 1000 amerikanske spesialstyrker som var importert fra Vest-Tyskland ble sluppet ned under en øvelse ved Torp flyplass i Vestfold, sammen med tungt utstyr på opptil 4 tonn.

Ifølge NATO-plan 10—1 skal ett av støttepunktene ligge i nærheten av flyplassen i Lakselv. I en rapportasje fra Lakselv forteller VG's militærmedarbeider Dag Christensen 6/1-1971 om den tiltagende militære utbyggingen i Lakselv og om den sivile reaksjonen på utviklingen.

— NATO-flyplassen er strengt bevoktet, blant annet med TV-kameraer ved porten — og hver eneste «innfødt» betraktes som en mulig russisk spion

— Nå står Lakselv foran en stor militær utvidelse. Sjansene for ødeleggelser nettopp her øker samtidig. Men vi sivile har intet å beskytte oss med

Altfor vel kan vi huske forholdene under krigen, med 30 000 tyske soldater og hundrevis av fly her. Vi husker bombingene — og at mange ikke hadde så meget som en jordhule å bruke som tilfluktsrom.

— Situasjonen er den samme i dag!

Disse tanker er formidlet til VG fra sivilt hold i Lakselv, tettstedet på ca. 1600 mennesker innerst i Porsangerfjorden — og nærmeste nabo til NATO-flyplassen.

Lakselvs (eller Banak, som stedet også kalles) betydning for den strategiske situasjon på Nordflanken, er åpenbar, ikke minst i de norske og allierte staber, og selvsagt også i hovedkvarter lenger øst.

Sjefen for NATO's Nordkommando, general Walter Walker, har til VG sagt at Lakselv fra å være en åpen flyplass, bare bevoktet av en liten gruppe infanterister, bør bygges ut — snarest — til å bli et «pinnsvin».

Generalen anbefalte at stedet forsterkes med midtels tunge stridsvogner, selvdrevet artilleri, luftvern, helikoptere — og en samlet styrke på omkring ett tusen mann.

Vårt eget forsvar har allerede satt i gang en utbygging som tar sikte på etablering av et noenlunde tilsvarende styrkenivå innen 1973.

En som har enda bedre greie på den praktiske organiseringen av stedlig personell er norsk-amerikaneren Sverre Haraldsson Lund som ledet opplæringen av politistyrkene i Thailand. Dagbladets nåværende London-korrespondent Jan Tystad besøkte Thailand i 1968. Han ble invitert til en av treningsleirene for anti-geriljaopplæring. Den ligger i Korat, 20 mil nord-øst for Bangkok. Der besøkte han politiskolen og treningssenteret for utdanning av anti-geriljastyrker sammen med Lund som er knyttet til USOM — United States Operation Mission —, som i andre land kalles AID. I en reportasje fra Thailand forteller Tystad (*Dagbladet* 9/7—1968) bl.a.:

Ganske tidlig kom han inn i den amerikanske statstjenesten og over i CIA. Han fikk sin skolering der og har i mange år fungert som rådgiver i land som amerikanerne ønsket å sikre mot kommunistisk infiltrasjon. I årene 1952—1957 trente han greske styrker på grensen til Bulgaria, Jugoslavia og Albania. — «De gutta visste hvordan de skulle behandle kommunistene. Vi så bare korte meldinger i avisene om at en kommunist var tatt på grensen og skutt!» sier Lund. Han kom til Bangkok i 1959 og har bortsett fra årene 1961—1962 ledet opplæringen av anti-geriljastyrkene her. Først trente han grensepolitiet, seinere provinspolitiet og leder nå opplæringen av alle politistyrkene.

Skolen i Korat gir rekruttene 19 ukers kurs, og utdanner 1080 om gangen. Foruten dette holdes det kurs for offiserer. Det er sju amerikanske instruktører ved skolen fra USA Special Forces — «Green Berets». De har vært i Vietnam og er spesialtrente for jungelkrig og anti-gerilja-kamp. Deres oppgave ved

skolen er å lære opp thailandske offiserer som så igjen trenger rekruttene.

Grekenland — NATO's sørflanke — var CIA-eksperternes virkefelt i årene 1952—57. Lund forteller imidlertid ingenting om sin virksomhet på NATO's nordflanke — Norge hvor han også har fungert.

Og selvfølgelig må man prøve om apparatet fungerer. I mars 1970 ble Dyrøy kommune stengt for alle andre enn amerikansk og norsk militærpersonell. I den anledning uttalte forsvarsministeren i et foredrag bl.a.: «Vi må derfor (på grunn av vår strategiske beliggenhet) utbygge og perfeksjonere vårt apparat for å motta allierte styrker». Den mest verdifulle erfaringen man gjorde (ved å avstenge Dyrøy) var trolig den at dette hadde den sivile administrasjonen ikke noe imot, og at dagspressen — med unntak av *Dagbladet* — ikke stilte nærgående spørsmål. NATO's øverstkommanderende, general Goodpaster var til stede under øvelsen i Dyrøy, og hans innsikt og viten kom sikkert godt med når det gjaldt å «perfeksjonere» apparatet til å motta amerikanske styrker. Goodpaster har bred erfaring fra Vietnam, og han sitter som medlem i samordningskomiteen mellom USA og Spania. Han kjenner sikkert meget godt til øvelsene amerikanske spesialstyrker gjennomførte i Spania i 1967 og 68.

Det kanskje mest kjente eksemplet på militærøvelser rettet mot «politiske fiender» innen vårt eget land er NATO-øvelsen «Good Heart». I et stort oppsett i *Dagbladet* 2/2 1971 fikk man helt konkrete bevis på hvem NATO og norske militære sjefer ser på som «fare for landets sikkerhet».

I et telex-telegram «Klassekampen» hadde fått tak — og som var merket «NATO confidential» — kom det fram at man under en militærøvelse hadde trent seg med sikte på uroligheter, streiker og sabotasje-forsøk inspirert av navngitte lovlige politiske grupperinger. «SUP og FNL-grupper agiterte for streik flere steder særlig i Trondheim og Namsos», het det bl.a. i telex-meldingen som ble bekreftet som ekte og «beklagelig» av Forsvarsdepartementet.

Forsvarsministeren, Alv Jacob Fostervoll, uttalte umiddelbart etter denne avsløringen at denne øvelsen skjedde uten de ansvarlige politiske myndigheters viten, og han lovet å trenge til bunns i saken.

Det lød kanskje beroligende for noen. Men i det samme intervjuet med Dagsrevyen erklærte Fostervoll at planer med sikte på å slå ned indre uro ikke finnes i Norge. Det lød plutselig ikke fullt så beroligende. Hvordan kan forsvarsministeren vite dette før han eventuelt har trengt til bunns i saken?

Det finnes nemlig ganske utførlige beviser for at slike planer finnes, — og det blir da et filologisk spørsmål om de finnes i Norge, eller om de i en gitt situasjon kan bli brukt i Norge.

En ting er at NATO har disse hemmelige «opprørsplanene», en annen ting er at også NATO-paktens paragrafer sikrer samarbeid NATO-landene imellom om «indre fare» skulle true.

F.eks. kan den ansette militærmedarbeideren i den engelske avisen *Daily Express*, Chapman Pincher fortelle at daværende president Charles de Gaulle under mai-revolusjonen i Frankrike i 1968 rettet en forespørsel til NATO's øverstkommanderende i Vest-Europa, general Lemnitzer, om mulig hjelp fra NATO dersom landets myndigheter ikke selv klarte å få herredømme over krisesituasjonen. General Lemnitzer rådførte seg med sine jurister og skal ha svart at NATO-paktens § 2 og 4 er slik at den gir NATO anledning til å slå ned indre opprør i et av medlemslandene dersom det er fare for en omstyrting av den frie samfunnsorden.

San Fransisco Sunday Examiner & Chronicle kommenterte dette slik 9/12—1969:

«de Gaulle fikk imidlertid kontroll med uroen med sine egne midler, men hans forsiktighetsaksjon har banet veien for NATO-assistans for å understøtte Frankrikes — og andre regjeringer hvis det i fremtiden skulle bli bruk for det.

I henhold til juridiske eksperter innebærer NATO-paktens formuleringer ennå flere vidtgående foranstaltninger enn de her nevnte».

De offentliggjorte NATO-planene — sett i sammenheng med forskjellige militærøvelser i ulike land — er alvorlige avsløringer.

Ifølge McConnel-planen — for eksempel — har ikke bare USA rett til å intervensere når de ønsker det. De kan også ta med seg atomvåpen. I avtalens paragraf «s» heter det: «Regjeringen i vedkommende land gir USAiStyrkene tillatelse til å ta med kjernefysiske våpen i og til å stasjonere dem på slike plasser som blir ansett for å være nødven dig.»

Dette river grunnvollen under Regjeringens erklærte atom- og basepolitikk. Spørsmålet som da reiser seg blir: Hvordan kan slike avtaler bli sluttet uten at det norske folk blir informert? Kanskje heller ikke Regjeringen har kjennskap til planene? I så fall: Hva slags «forsvarspakt» er vi egentlig medlem av når den kan fatte beslutninger som selv ikke medlemslandenes ansvarlige myndigheter er orientert om?

Er det slik at NATO ikke bygger på «frivillige forpliktelser»?

Tas de viktigste militære og politiske beslutningene av den amerikanske generalstaben? Og generalene i US-army står ikke til ansvar overfor norske statsråder. Det må forsvarsministeren vite — enten han kjenner til kupp-planene eller ikke.

Bestemmer NATO også over vårt sivile overvåkingsapparat? Militært er vi fullstendig underlagt NATO.

Er vårt sivile beredskapsapparat også underlagt NATO — og kanskje til og med overgitt NATO?

Er overvåkingen underlagt NATO

«Den danske justisminister sa i 1967 til et forslag om inngrep mot politiets etterretningstjeneste at forslaget ville stride mot «vore NATO-forpligtelser». Kommentar?
— Dette kjenner jeg ikke noe til, men jeg går ut fra at den danske justisministeren vet hva han snakker om».
(Jens Haugland i intervju i *Orientering*, nr. 33 1970).

Vi vet at Norge gjennom sitt NATO-medlemskap fullstendig er underlagt USA- og NATO-kontroll. Norges forsvar er integrert i NATO's totalforsvar. Norge er også i fredstid underlagt et felles kommandosystem under et framskutt «forsvar» som bygger på bruk av atomvåpen. Militærstrategisk er Norge gjort til ett av de viktigste områder i verden. Det er metodisk bygd ut kontroll-, varslings- og sambandssystemer for NATO i Norge. Deler av vårt flyvåpen er alt i fred underlagt utenlandske generalers kontroll. Vi husker at U 2 — det amerikanske spionflyet — ble skutt ned over Sovjet i 1960.

Denne hendelsen satte verdensfreden i fare og truet vårt lands sikkerhet. Flyet var på vei til Bodø. Daværende utenriksminister samt forsvarsminister og sjefen for Bodø flystasjon sa at de aldri hadde hørt om et slikt fly. Men de måtte etter hvert innrømme da det ble avslørt at «mannen i gata» i Bodø visste at spionflyet med den samme piloten, hadde vært i Bodø under forberedelser til spiontoktet.

I dette tilfelle ble det avslørt ikke bare hvordan USA kan bruke, men også har brukt, norsk territorium egenmektig i et farlig spill. Hvor mye foregår som vi i detalj ikke vet?

Vi omfavnes og oppslukes enda mer. Også på det sivile området. Som det heter i Mellbyeutvalgets kapittel 2: «Truselen mot vår sikkerhet»:

«Det militære forsvar er blitt utvidet til et totalforsvar hvor en lang rekke administrasjonsgrener på det sentrale, regionale og lokale plan er rykket inn i beredskapsarbeidet». Og «De (fremmede makter, les: Sovjet) er også sterkt interessert i opplysninger om politiske forhold, teknikk og vitenskap, næringsliv, kommunikasjoner, helsevesen, sosiale forhold m.v. og de søker ved propaganda og ved forskjellige former for infiltrasjon å undergrave forsvarsviljen og tilliten til myndighetene i vedkommende land. Man må regne med at de i en krisesituasjon vil drive sabotasjevirksomhet, og at en slik virksomhet blir forberedt i fred». Mørkeblått lyser ropene mot oss: —

Hjelp oss, vi er truet. Overvåkingssystemet må styrkes. Vi må handle i dag før det er for sent.

Det har etter hvert kommet for en dag at sjefene for de respektive NATO-lands overvåkingspoliti deltar på møter i NATO-hovedkvarteret. Norge er representert ved Gunnar Haarstad. Hva som gjøres på disse møtene kan vi bare gjette oss til. — Dette vil jeg ikke uttale meg noe om, sier Gunnar Haarstad selv. (*Orientering* nr. 40 1970).

Det var en melding i danske aviser som kunne fortelle at den danske etterretningssjefen var blitt syk under et NATO-møte som fikk VS-representanten Svann Kjær Rasmussen til å reise følgende spørsmål til den danske justisministeren: «Vil ministeren nu bekrefte at politiets etterretningstjeneste utfører oppgaver pålagt den som følge av Danmarks NATO-medlemskap? I sitt innlegg sa bl.a. Kjær Rasmussen:

«Vi stiller disse spørsmål, og vi rejser disse debatter ud fra en oprigtig bekymring for den portion demokrati, vi dog har i Danmark. Derfor må vi vende os mod det statsautoriserede snageri af demokratiske grunde, og derfor ængstes vi virkelig for den rolle, som NATO stadig tydeligere har, nemlig at skulle beskytte de privatkapitalistiske interesser i medlemslandene. Vi har jo set, at selv det svageste tegn på, at sociale forandringer muligvis var på vej i et medlemsland, var nok til, at det pågældende medlemsland fik en juntaregering i NATO-regie.

På denne baggrund er det, at vi er foruroliget over danske etterretningsfolks rutinemæssige besøg i NATO-hovedkvarteret. Vi synes, det bør stå helt klart for befolkningen, at NATO-medlemskabet også betyder indgreb i de grundlovssikrede frihedsrettigheder, og derfor beder vi ministeren bekræfte, at politiets etterretningstjeneste utfører opgaver, som er pålagt det som følge af Danmarks NATO-medlemskab. Vi synes, befolkningen må have krav på at vide, hvad det er, venstre, de konservative og socialdemokratiet i sin tid luskede os ind i».

Og dette var justisministerens svar:

«Det er en selvfølge, at Danmark som medlem af NATO må sørge for sikkerhedsbeskyttelse af opplysninger, der er af fælles interesse for NATO-landene. Regjeringen har pålagt politiets etterretningstjeneste at bistå med gjennomførelsen og føre tilsyn med overholdelsen af disse sikkerhedsmæssige foranstaltninger inden for den civile statsadministration. Repræsentanter for politiets etterretningstjeneste deltager som naturlig følge heraf fra tid til anden i møder i NATO-hovedkvarteret om udarbejdelse og gjennomførelse af fælles sikkerhedsbestemmelser og forholdsregler til beskyttelse af NATO's opplysninger og dokumenter».

Hvilke opplysninger er av «felles interesse» for NATO-landene? På hvilken måte foregår denne «sikkerhetsbeskyttelsen» av opplysninger. Disse viktige spørsmålene hoppet justisministeren behendig og lett over.

— Vi fikk i hvert fall bekreftet fra justisministerens egen munn at sjefen for politiets etterretningstjeneste deltar på jevnlike, rutinemessige møter i NATO-hovedkvarteret, sa Kjær Rasmussen i et intervju i Orientering, (nr. 40—70).

— Men hva som foregår på disse møtene får vi ikke vite noe om. Avsløringene gir mistanke om at våre hemmelige kartoteker står til rådighet for NATO, og vi har tidligere sett uheldige konsekvenser av sann virksomhet. Det skyldtes ikke minst et hjelpsomt politi at nazistene var i stand til å foreta nøyaktige planlagte massearrestasjoner under annen verdenskrig.

— Fra VS's side har vi uttallige ganger forsøkt å finne ut hva som lå bak den daværende justisminister K. Axel Nielsens uttalelser i Folketinget om at «Danmark er også fortsatt medlem av NATO og har i denne egenskap forpliktelse som ikke kan oppfylles uten et arbeid som det etterretningstjenesten utfører.»

— Den nåværende regjering insisterer på at den har sluttet med å registrere mennesker på grunn av lovlig politisk virksomhet. Derfor er det meget merk-

verdige at en sivil dansk politimann deltar i rutinemessige møter i det militære NATO-hovedkvarteret, sa Svenn Kjær Rasmussen til Orientering.

— Den danske justisminister vet vel hva han snakker om, sier den tidligere norske justisminister Jens Haugland.

Og det er nærliggende å stille spørsmålet til våre hjemlige myndigheter. Hva gjør overvåkingspolitiets sjef på NATO-møter — regelmessig to ganger i året?

Hvilke forpliktelser har vår sivile overvåking overfor NATO?

I en NATO-blåbok Paul Henri Spaak utarbeidet i 1960 heter det: «Det atlantiske samfunn bør innta en felles holdning i andre deler av verden, som Latin-Amerika og Midt-Østen». Vi skal altså til enhver tid mene det samme som våre allierte. Felles syn på hvem som er våre fiender, felles syn på hvem som er våre venner. Vår ideologi skal være den samme. Våre retningslinjer for det framtidige politiske arbeidet må og skal koordineres.

Og derfor må det bli «et godt og tillitsfullt samarbeid mellom de organer som arbeider med spørsmål av største betydning for rikets sikkerhet». Altså mellom vårt sivile overvåkingsapparat — og det militære etterretningsapparat.

Ifølge et dekret fra NATO-rådet i desember 1956, ble USA's etterretningsvesen øverstkommanderende for all etterretningsvirksomhet i NATO-landene. (Who is who in CIA, s. 8).

Følgelig også for det norske militære etterretningsvesenet.

I Norge er det opprettet et såkalt koordineringsutvalg der etterretningssjefen, sikkerhetssjefen, sjefen for overvåkingspolitiet og en embedsmann fra Utenriksdepartementet møter.

I Mellbye-utvalgets innstilling av 12. mai 1967. heter det i en sammenfatning av kapittel IV: «Samarbeidet mellom etterretningstjenesten, sikkerhetstjenesten og overvåkingstjenesten» bl.a.: — «Koordineringsutvalgets oppgaver blir å danne seg et totalbilde

av den sikkerhetsmessige stilling til enhver tid og å koordinere arbeidet».

I St. meld. nr. 89 -699/70: «Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 15. mai 1970» har departementet konsentrert den offentliggjorte delen av Mellbye-utvalgets innstilling, men i sitats form bringer departementet utvalgets sammenfatninger. Med det siterte avsnitt har imidlertid noe merkelig skjedd. Ifølge departementet har utvalget «sammenfattet sitt forslag slik»: «...Koordineringsutvalgets oppgaver blir å danne seg et totalbilde av den sikkerhetsmessige stilling til enhver tid og følge med i *sikkerhetsarbeidet i NATO-organene*». (Vår uthv.) Ser man den lille, men åpenbare forskjellen? Hva kan det komme av? Har departementet gjort en regelrett blunder og offentliggjort litt av den hemmeligstemplede delen av Mellbye-utvalgets innstilling? Interessant er det i alle fall. I en 35-sider lang innstilling og i en 19 sider lang stortingsmelding er dette det eneste man kan lese seg til om overvåkingstjenestens forhold til NATO.

Men via andre kanaler har man allikevel fått vite mer om disse forbindelseslinjene.

Lorenzo-saken i Italia er i så måte avslørende. Vi siterer *Informations* Roma-korrespondent, Karin Melega, 20/10 1969:

«Den italienske generalen og sjefen for etterretningstjenesten Giovanni de Lorenzo har i en rettsak i Rom erklært at det italienske etterretningsvesen ifølge en hemmelig bestemmelse i NATO-overenskomsten er forpliktet til å føre kartotek over alle politikere, industriledere og folk i ledende stillinger i administrasjonen. At NATO gjennom de nasjonale etterretningstjenester samler opplysninger om delta-, kerlands politikere og andre ledende personer i samfunnet kan vel neppe overraske noen, men det er sensasjonelt at opplysningene kommer fra en forhenværende etterretningssjef. Avsløringene er kommet fram under en injuriersak reist av de Lorenzo mot to journalister i ukeavisen *L'Espresso* og mot general Gaspari. De er anklaget for å ha framsatt

påstander om at de Lorenzo skulle ha planlagt militær maktovertakelse i Italia sommeren 1964, og at han skulle ha benyttet etterretningstjenestens kartoteker som personlig politisk pressmiddel.

Dette er den annen injuriansaken de Lorenzo på identisk grunnlag har reist mot journalister ved L'Espresso. For to år siden ble hele den merkelige historien som ennå ikke er klarlagt — behandlet i en oppsiktsvekkende sak mot daværende sjefredaktør Scalfari og en journalist. Under saken framkom så graverende opplysninger om de Lorenzo at den offentlige anklager i en oppsiktsvekkende tale trakk anklagen mot de to journalistene tilbake, og i stedet anbefalte at det ble reist sak mot de Lorenzo på bakgrunn av journalistenes beskyldninger. På tross av dette fulgte dommeren den sivilrettslige anklage og dømte journalistene hver til ett og ett halvt års fengsel. Dommen avholdt ikke L'Espresso fra å fortsette med sine beskyldninger, og de Lorenzo har nå måttet anlegge ny injuriansak hvorunder hans innrømmelser av at det var for NATO han utspionerte de italienske politikere er framkommet. Det skjedde i følgende replikkskifte:

Forsvarets advokat: — Men De førte kartotek over regjeringen?

de Lorenzo: — Det er et usympatisk uttrykk. Jeg «undersøkte», ifølge nasjonale- og NATO-bestemmelser. I hvert departement har NATO et kontor til dette formål. Det ble laget et kartotek kort over enhver person som skulle ha et regjeringsembete eller en ledende stilling. Det er det dekning for i en hemmelig NATO-bestemmelse.

Den offentlige anklager: — Foretok De undersøkelser på grunnlag av konkrete mistanker eller i den hensikt å avverge eventuelle ukjente farer for framtiden?

de Lorenzo: — De som ble oppført i kartoteket var ikke mistenkte. Det var enten folk som skulle ansettes under NATO eller personer som inntok betydningsfulle stillinger.

Forsvaret: — Det er blitt offentliggjort fotokopier

av dokumenter med Deres underskrift hvorav det framgår at etterretningstjenesten betaler betydelige pengesummer til politikere. Hva har De å si til dette?

de Lorenzo: — Intet. En politisk — militær hemmelighet.

Forsvaret: — Hvem har fastslått det?

de Lorenzo: — Det har jeg. For øvrig er alt som har med etterretningstjenesten å gjøre hemmelig.

I øyeblikket foretar Parlamentet en undersøkelse av de Lorenzos politisk-militære virksomhet. Tidligere har det vært en militær undersøkelse som førte til at han ble tvunget til å tre tilbake fra alle militære verv.

— Vi er forpliktet ifølge en hemmelig NATO-overenskomst å føre våre kartoteker, sa de Lorenzo.

— Et inngrep mot politiets etterretningsvirksomhet ville stride mot våre NATO-forpliktelser, sa den danske justisministeren.

Nå begynner man kanskje å skjønne hvorfor også sjefen for den norske overvåkingstjenesten drar på NATO-møter.

I hvilken grad samarbeider overvåkingspolitiet med fremmede lands ambassader? Flere opplysninger vi har fått i hende gir oss grunn til å tro at dette samarbeidet er ganske omfattende:

En student skulle søke visum til USA og kom til den amerikanske ambassaden i Oslo.

— Men De er jo ikke særlig amerikanskvennlig, sa den amerikanske ambassadefunksjonæren i det han dro fram et fotografi tatt utenfor den amerikanske ambassaden under en demonstrasjon. På dette bildet kunne man se studenten.

Historiene om flere av våre sjøfolk som er nektet adgang til USA p.g.r.a. av forbindelse med «kommunister «taler også sitt tydelige språk.

Og i det franske ukebladet *Le Canard Enchaîné*' heter det 3. mai 1967: «I USA's ambassade i Paris f.eks. finnes det kartoteker utarbeidet av det franske politi om franske statsborgere». Og det hele er i grunnen logisk. Siden det er hjemmel for overvåking i en NATO-overenskomst, har selvsagt også

USA adgang til NATO-landenes forskjellige overvåkingsarkiver.

I 1968 kom øst-tyskeren Julius Maders bok: «Hvem er hvem i CIA». De opplysningene boken inneholdt, ga flere grunn til å spørre om den amerikanske ambassade i Oslo fungerer som et senter for CIA's virksomhet i Nord-Europa? Norge danner nord-flanken i NATO: På Kolsås ligger NATO's nord-kommando, og det samlede antall CIA-agenter som har vært stasjonert i Oslo i de siste årene, er betydelig høyere enn de tilsvarende tall for Danmark og Sveriges vedkommende. Den tidligere amerikanske ambassadøren i Norge, Margareth Joy Tibbets, hadde f.eks. gjennom en årrekke vært tilknyttet CIA.

I hvilken grad CIA samarbeider med overvåkingspolitiet i Norge, eller hvordan kompetanseforholdet mellom CIA og dette er, vet vi lite om. Vi har imidlertid lyst til å trekke fram et eksempel fra Danmark som kan bidra til å kaste litt lys over sammenhengen.

Vi siterer *Information* — 26/6 1970: «Ekstrabladet kunne i forgårs meddele at utenriksminister Hartling hadde tilbakeholdt en meddelelse om ambassadør Vasechs avhopping fordi Washington og CIA var de første som skulle ha beskjed. Det ble dementert av Hartling i TV. Hva skulle han ellers gjøre? I etterretningssaker følger man ikke den samme rettspraksis som i andre saker. Hva han ikke dementerte var at Vasech i øyeblikket forhøres på livet løs av folk i CIA———.

Altså, utenriksminister Hartling: Ambassadør Vasech hoppet av til Danmark ikke til CIA. Dersom ambassadøren har lyst til å stille seg til disposisjon for forhør fra CIA er det naturligvis i orden, men det er ikke til å fatte at CIA skal være den første instans som blir satt i gang med å arbeide med saken som bare hadde vært under denne organisasjonens arbeidsfelt om Christiansborg hadde vært et underkontor under den. Det er det vel ikke, herr Utenriksminister?»

Vi husker ennå Kejsergade-saken i Danmark. Alle

avisene og bladene som ble inndratt, personene det ble reist tiltale mot, for — som det het — «å ha avslørt hemmelige lyttestasjoner.»

Det kom nemlig for en dag at man på en rekke steder i Danmark, bl.a. i Kejsergade, hadde hemmelige NATO-lyttestasjoner rettet mot utenlandske ambassader.

Lukker rett og slett myndighetene i NATO-landene øynene for det som skjer, eller er det begrenset det de vet eller får vite?

Om de «liknande planene som finst i alle vestlege land», sa Jens Haugland til *Orientering* (nr. 33 1970): «Den enkelte fagstatsråds kjennskap til slike planer er begrenset for å si det forsiktig».

Spørsmålet blir da dette: Hvem har kjennskap til disse tingene i Norge? Ikke fagstatsrådene, ikke Stortinget, ikke den vanlige mann, ikke norsk presse? Hvem vet egentlig hva? Hvem bestemmer hvor?

Det er ikke så vanskelig å gjette seg til at den hemmeligstemplede delen av Mellbye-utvalget gir noen svar her. Bl.a. svar på forholdet mellom den sivile overvåkingen i Norge og NATO. Men denslags er ikke for «vanlige folk».

Vi tror «vanlige folk» f.eks. skulle ha interesse av å få vite i hvor stor grad NATO kan hente og få opplysninger fra overvåkingspolitiets arkiver på Victoria Terrasse.

Mellbye-utvalget

Mellbye-utvalget ble nedsatt for å rense opp i en rekke uheldige forhold omkring sikkerhetstjenesten i Norge. Men å komme med en reell karakteristikk av utvalgets konklusjoner er rett og slett umulig fordi store deler av innstillingen er hemmeligstemplet.

«Ifølge sakens art forelå det i innstillingen en del opplysninger som ikke kunne offentliggjøres. Innstillingen var derfor gradert «Hemmelig» og var utferdiget i 16 nummererte, stensilerte eksemplarer». (St.meld. nr. 89 1969—70).

En av de alvorligste svakhetene ved en innstilling som sier seg å skulle rydde opp — og skape klarhet, er at de offentliggjorte formuleringene er uhyre runde og intetsigende.

La oss f.eks. ta punkt 5: «Overvåkingspolitiets hemmelige arkiver og registre». Her heter det:

«Utvalget har uttalt at et sentralt punkt i den offentlige omtale av og kritikk mot politiets overvåkingstjeneste har vært at det skal eksistere kartotek eller registre der gode nordmenns navn forekommer. Det har vært hevdet at det finner sted en utstrakt politisk kartlegging hvor overvåkingspolitiet katalogiserer alle opposisjonelle syn på utenrikspolitikken og på gangbar regjeringspolitikk for øvrig».

Og selvfølgelig venter man seg nå en klargjøring.

Skjer slik politisk kartlegging — eller skjer den ikke?

«I denne forbindelse gjør utvalget oppmerksom på at etter overvåkingsinstruksen skal de opplysninger som innhentes, ordnes systematisk i egne arkiver med registre til bruk utelukkende for overvåkingstjenestens personell. Opplysningene skal følgelig behandles som graderte dokumenter». — «Det er bare en eneste arkivseksjon som inneholder opplysninger om personer av overvåkingsmessig interesse, det såkalte «sakarkiv».

«Sakarkivet»? Hva kvalifiserer en person til å komme der?

Selv ga høysterettsadvokat Mellbye uttrykk for i et intervju i Dagsrevyen (18/9—1967) at politiske oppfat-

ninger ikke er grunn til registrering. Man kom ikke i «sakarkivet» av den grunn. Det måtte «politisk handling til».

22/9 1967 spør Tone Thiis Schjetne i Dagbladet hva «politisk handling» betyr.

Mellbye svarer arrogant følgende: «Det kan ikke være rimelig tvil om hva handling i denne sammenheng betyr».

I samme avis noen dager senere skriver professor dr. juris Torstein Eckhoff: «Mellbyes uttalelse om at politiske handlinger blir overvåket, gir næring til den frykt mange har for at begreper som «femtekolonne-virksomhet» og «potensiell sikkerhetstrusel» blir gitt en temmelig vid fortolkning av overvåkingspolitiet. Hvis frykten er ugrunnet, burde man berolige oss ved å gi skikkelige opplysninger om overvåkingspolitiets virksomhet».

Det kom aldri noe svar fra Mellbye.

Men vi fikk altså vite at «politisk handling» kvalifiserer en til å komme i «sakarkivet». Og så får da hver og en reflektere over hva politisk handling måtte være.

En ting er imidlertid sikkert — ifølge Mellbye-utvalget — sakarkivet er «nødvendig hvis overvåkings-tjenesten skal kunne klare sine oppgaver».

Det er berettiget grunn til å tro at nærmere 10 000 personer pga. «politisk handling» finnes i «sakarkivet».

4. april 1968 holdt Mellbye et lengre foredrag i juristforeningen. Mellbye kommenterte debatten om arkivene og kunne fortelle at når folk ble eldre ble de slettet fra kartotekene. (Dagbladets referat 8/4 1968). På møtet kom det ellers fram at man fra tid til annen avsier rettskjennelser for telefonavlytting uten at de mistenkte som i normale saker får komme til orde. Og Dagbladet kommenterer dette slik på lederplass:

«Det risler unektelig kaldt nedover ryggen på en, når en tenker på at man kan figurere som siktet i et

rettsmøte uten å vite det, og at det endog er drøftet å oppnevne forsvarer som skal operere i hemmelighet for sin egen klient».

Mellbye-utvalget er i enda større grad enn før innstilt på å utelukke pressen fra å få informasjoner om spionsaker.

«Hemmelige fengslinger, hemmelige opprullinger, skal kunne pågå, uten at offentligheten får vite stort annet enn det som den øverste påtalemyndighet finner det for godt å sende ut i en bulletin» (Dagbladet).

«Mellbye-utvalget har gjennomgått arkivutklipp fra pressen og konstaterer at når Overvåkingspolitiet uttaler seg kommer det sjelden noe godt ut av det». (Mellbye)

Vi spør med Dagbladet: «Er dette det norske folks politiske vilje? Finner Stortinget at dette virkelig er så nødvendig som det sies? Her står man overfor den situasjon at ikke engang Stortingets medlemmer kan få full adgang til det bakgrunnsmateriale som påberopes. Ikke engang våre valgte og lovgivende representanter får adgang til Mellbye-utvalgets stoff».

Det er ikke helt sant. Noen håndplukkede menn får anledning til å lese og vurdere også den hemmeligstemplede delen av Mellbye-utvalgets innstilling. Men om det norske folk — eller *alle* våre folkevalgte noen gang får et innblikk i hysj-hysj-virksomhetens fulle omfang — er mer enn tvilsomt.

På det parlamentariske plan skulle Mellbye-utvalgets innstilling lide en interessant skjebne.

Innstillingen ble altså levert Stortinget 12. mai 1967. Men bare deler av denne ble gjort offentlig tilgjengelig.

Det skulle gå fem år fra innstillingen ble levert til Stortinget behandlet den. Saksgangen gjennom disse fem årene er ikke mindre interessant.

Det hadde selvsagt vært nærliggende at Stortingets justiskomité — overvåkingspolitiet sorterer under deres arbeidsområder — skulle kikke nærmere på den offentlige — og hemmeligstemplede delen av Mellbye-utvalgets innstilling.

Men i et stortingsmøte 5. oktober 1970 tale innstillingen raskt klubbet inn i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen under en rutinemessig behandling. Stikk i strid med all tidligere praksis.

— Jeg var rett og slett ikke klar over at saken i det hele tatt kom opp, uttalte Arne Kielland til Orientering (nr. 6,1971).

Og en enstemmig justiskomité reagerte raskt. Den sendte et brev til Stortingets Presidentskap, der man ba om å få bli representert i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen under behandlingen av den saken.

Jens Haugland sa det slik til Orientering: — Justiskomitéen slår fast at politiet — her overvåkingspolitiet — hører inn under justiskomitéen. Mellbyeutvalgets innstilling — st.meld. 89 — gjelder for en stor del politiets overvåkingstjeneste. — I brevet skriver vi at vi er klar over at denne saken ikke er drøftet ennå. Så sann sett skulle det ikke være noe i veien for at denne saken kommer til den komiteen hvor den rettmessig hører hjemme, sa justiskomiteens formann Jens Haugland.

Svaret kom raskt fra President Ingvaldsen. Og svaret var negativt.

Professor Torstein Eckhoff kommenterte denne merkelige saksbehandlingen slik til Orientering (nr. 6,1971):

— Den reelle grunnen til overflytningen tror jeg er at justiskomitéen ikke blir sett på som pålitelig nok med sine to-tre NATO-motstandere.

Og sett fra et NATO-vennlig synspunkt var det selvsagt mye behageligere og «sikrere» og behandle denne saken i en komité bestående utelukkende av NATO-troende. Følgelig ble saken tatt opp i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen.

Høyre-mannen Paul Thyness ble saksordfører.

Også innstillingen fra den utvidede utenrikskomiteen var en skuffelse. Alle vesentlige spørsmål ble stående ubesvart.

Det gjaldt overvåkingspolitiets forhold til NATO — og eventuell integrasjon i denne militæralliansen.

Det fantes ikke en setning om dette i komiteens innstilling.

Det gjaldt sannheten omkring overvåking av politisk karakter som fra komiteens side bare gjemmes bak byråkratiske og tåkeleggende formuleringer.

Slik lød det fra utenrikskomitéens hånd: «Et sentralt punkt i den offentlige debatt om overvåkings-tjenesten har vært formodningen om at det finner sted en omfattende kartlegging av personer med et politisk syn som avviker fra myndighetenes».

Og finner så slik kartlegging sted eller ikke? Komiteen svarer:

«Utvalget har drøftet dette spørsmål og kommet til at det må være Regjeringens oppgave å fastsette i hvilken grad politisk aktivitet skal være av overvåkingsmessig interesse, og holde de regler som gis under stadig revisjon».

Dette betyr altså at Stortinget er fullstendig uten kontroll med de regler og retningslinjer som overvåkingspolitiet skal arbeide etter når det gjelder «politisk overvåking».

Vi siterer videre fra innstillingen:

«Departementet mener at instruksen for overvåkingspolitiet bør fastslå at det ikke skal foretas overvåking og registrering bare på grunnlag av medlemskap i en politisk organisasjon, eller lovlig politisk virksomhet i seg selv, uansett politisk farge».

«Komiteen vil understreke at det eneste kriterium for iverksettelse av overvåking er mistanke om at det treffes forberedelser til eller foretas eller gis støtte til straffbare handlinger rettet mot Rikets sikkerhet».

Nå må vel den ønskede avklaring og presisering endelig komme! Hvem kan bli «mistenkt» for straffbare handlinger rettet mot «rikets sikkerhet»? Hva menes med «forberedelser» til slike handlinger?

«Ut fra det må det være klart at politisk virksomhet alene ikke kan være grunnlag for å iverksette overvåking».

Hva menes så med «politisk virksomhet alene»?

Betyr denne formuleringen at medlemskap i f.eks. SF ikke gir grunnlag for overvåking?

Komiteen svarer: «Det bør imidlertid heller ikke i et politisk medlemskap eller i politisk virksomhet for øvrig ligge en beskyttelse mot at overvåking iverksettes».

Mer uklart og tåkeleggende kan det vel vanskelig sies.

Debatten om overvåkingspolitiets virksomhet kom opp i Stortinget 27. april -72. Før dette hadde imidlertid hele justiskomiteen vært på befaring i overvåkingspolitiets hovedkontor på Victoria Terrasse.

Arne Kielland (SF) kommenterte dette besøket slik i debatten: — Dette besøket gjorde meg ikke roligere på de punkter hvor jeg hadde spørsmål å stille. Derfor ba jeg saksordføreren, hr. Thyness, om å få se den hemmeligstemplede delen av Mellbye-utvalgets innstilling. Også denne gjennomlesingen styrket inntrykket av at det foregår, eller kan foregå, ting som ikke bare virker beroligende».

Mens saksordføreren, Paul Thyness, i sitt innlegg talte i vante og runde formuleringer som ikke sa noe som helst nytt, forsøkte Arne Kielland å få klarhet i overvåkingstjenestens forhold til NATO. Han sa bl.a.: «Både meldinga og tilrådinga fra komiteen unnlater så vidt jeg kan se, å si noe om betydningen av NATO-medlemskapet for overvåkingstjenestens del.

Dette er vel egentlig oppsiktvekkende, og det er ganske sikkert feilaktig eller tilslørende. Alle vil innse at kontakten må være der i en eller annen form, fordi vi har gått inn i en allianse med den type forpliktelser som NATO kjenner på ulike felt. Graden av samordning med andre NATO-land på ikke-militære felt kan få betydning for hvordan folk vil bedømme risikoen samtidig med fordelene ved å stå i denne alliansen».

Daværende justisminister Oddvar Berrefjord karakteriserte Kiellands spørsmål som «en provokasjon», men Berrefjords svar bare bekreftet ytterligere at det er konkrete forbindelseslinjer mellom vår sivile overvåking og NATO:

«Jeg vil gjerne om dette med NATO-samarbeidet si at det samarbeidet som Norge er med i innenfor NATO, selvsagt også omfatter en del av de felter som politiets overvåkingstjeneste og den militære sikkerhetstjeneste er ansvarlig for».

At svaret var såpass uklart er ikke egnet til å overraske noen, men det var sikkert til stor tilfredshet for de fremmøtte tjenestemennene fra overvåkingspolitiet som besatte store deler av diplomatlosje og stortingsgalleri.

Arne Kielland reiste også spørsmål omkring rutinen med rettslig telefonavlyttingstillatelse: «Er det i Trondheim, Bergen og Oslo hovedsakelig byrettens dommere som blir brukt? Er det en dommer, eller roterer denne ordningen? Må det fullmakt til i hvert enkelt tilfelle, eller gis det carte blanche for kortere eller lengre tid?»

Berrefjords svar: «Å gå i detaljer om dette skulle være unødvendig.»

Kielland tok også opp spørsmålet om graden av kartlegging i hemmelige registre av folk med visse holdninger og handlinger. «Har saksordfører og har hele komiteen bedt om å få se det såkalte saksarkivet, slik at de sjøl har kunnet avkrefte eller få bekräftet graden av politisk kartlegging og premissene for den? Er tallet på registrerte i dette arkivet så lite eller så stort at det har vært grunn til ytterligere sjekking? Er det 10, er det 100, er det 1000 eller 10 000 som står der.

Ikke noe svar til Kielland.

I innstillingen fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen gikk man inn for et utvalg som skulle «kontrollere» overvåkingen.

Kjelland kommenterte dette forslaget slik: «Minst en av de tre (i kontrollutvalget) bør — ha vesentlige motforestillinger mot den rådende sikkerhets og utenrikspolitikk som landet fører. Bare når dette kravet blir oppfylt, enten vedkommende er stortingsrepresentant eller ikke, har vi fått en kontroll med den hemmelige overvåkingstjenesten som er slik at den

under omstendighetene tilfredsstillende et minimum av balansert troverdighet.

Vi er et lite land uten maktpolitiske ambisjoner, iallfall ikke i Vest- og Øst-Europa. Men vi er med i et større spill, og da blir en overvåkingsstyrke på vel 200 mann plutselig betydningsfull», sa Kielland som satte fram dette forslaget: «Kontrollutvalgets sammensetning bør være slik at vesentlige motforestillinger til den aktuelle sikkerhets- og utenrikspolitikk er representert.»

Forslaget som av Guttorm Hansen (A) ble kalt uantakelig fikk fem stemmer da det kom opp til votering.

Konklusjonen etter stortingsdebatten 27. april må bli denne: Det ble ikke skapt noen klarhet i de viktigste spørsmålene i forbindelse med hysj-hysj-politiets virksomhet.

Fortsatt vil det kunne arbeides i fred uten ubehagelig innblanding fra noe hold.

I november 1972 ble det parlamentariske kontrollutvalget nedsatt, og utvalgets sammensetning minner mistenkelig om de berømmelige bukkene som skal passe på havresekkene.

De tre i utvalget: Fylkesmann Gunnar Hellesen, tidligere forsvarsminister i Borten-regjeringen, Høyre-mann og selvfølgelig varm NATO-tilhenger.

Lærer Margit Tøsdahl, — tidligere stortingsrepresentant for DNA. NATO-tilhenger. Utmerket seg ikke på noen spesiell måte i sin tid på stortinget — og må i denne sammenheng regnes som politisk svak.

Høyesterettsdommer Jens Chr. Mellbye — mannen bak Mellbye-utvalget. Sterk forsvars/NATO-venn og meget konservativ. Han hadde i 1969 21 fremtredende verv innen det private næringsliv.

Ved siden av bl.a. verv i Bergens Privatbank, Gjensidig/Glitne, er han formann i Foreningen for Industriell Rettsbeskyttelse. Og Mellbye er langt mer interessert i å beskytte industrien enn enkeltpersoners rett til f.eks. å drive politisk arbeid.

Dette var altså personene som skal passe på at etterretningsvirksomheten går skikkelig for seg i NATO-Norge.

Det lover ikke særlig godt.

Skremmende fra Aulie-utvalget

Om en tid kommer Aulie-utvalgets innstilling — som tale levert november 1970 — opp til behandling i Stortinget. Dersom denne blir vedtatt uten vesentlige endringer, betyr det at politiet — også overvåkingsseksjonen — vil få enda friere spillerom.

Den 27. november 1970 presenterte VG Aulie-utvalgets innstilling om en omorganisering av politiet under titlene: «lynhurtige avgjørelser skal kunne tas» og «politiet ut av byråkratiet».

Ifølge Aulie-utvalget skal vi få en rikspolitisjef som toppfigur i et sentralt og frittstående politidirektorat — med adgang til å disponere politistyrker over hele landet. Det skal bli fem regionalsentraler fordelt på de største byene i hver landsdel. Under politisjefen skal det sortere avdelinger for kriminalpoliti, overvåking, fremmedkontroll, utrykking m.m. Under regionalpolitikamrene skal resten av de 53 politimesterembedene fordeles.

Hvorfor går Aulie-utvalget inn for en så dyptgripende omorganisering av politiet? Hvorfor skal «lynhurtige» avgjørelser tas?

Komiteens egen begrunnelse er klar nok: Det gjelder nemlig å «akte på visse tendenser i tiden som kan komme til å kreve ikke bare en viss aktivisering, men en reell strukturrasjonalisering av politiet. Blant disse tendenser har man merket en *farsottlignende spredning verden over av visse periodiske tilløp til uro*.

Dette kan ha sammenheng med den sterkt økende og hurtige kommunikasjon landene imellom, men kanskje mest med utviklingen av nyhetsformidlingen gjennom massemedia Det går ikke lang tid mellom meldingene om bombeattentat i offentlige bygninger, om angrep på eller trusler mot ambassader, om flykapringer, om gateopptøyer eller demonstrasjoner, lovlige eller ulovlige, av mer eller mindre alvorlig karakter. Undertiden ser man at slike smittsomme fenomener blir satt i sammenheng med aktuelle generasjonsmotsetninger som påstås å være

mer dyptgående i dag enn i tidligere tider. Men der er også andre gruppekonstellasjoner i det moderne samfunn som kan bidra til uroen».

Juristen Tove Stang Dahl kommenterer dette slik i «Lov og Rett» nr. 4, 1972: «Denne sammenblanding av likt og ulikt og det forenklede samfunnssyn og verdensbilde som her kommer til uttrykk, er påtrengende nok. Alvorligere er hvem det er som lever i dette bildet. Når politiet har denne oppfatningen, er det selv nærmest til å skape den om til virkelighet. Samfunnsfenomenene kan defineres og omtolkes på slik måte at kontrolltiltak og skjerpet beredskap blir det uunngåelige resultat.

Dette vil kunne skje på flere plan: Det ene skritt tar det andre, til man får rett i sin påstand om situasjonen — at dette er «massive samfunnsproblemer som over en bred front må antas å ville vokse i alle land i overskuelig fremtid».

Oppfatningen om en økende samfunnsuro og nødvendigheten av å ruste seg mot den via et sentralisert og uavhengig politi, er også alvorlig fordi den leder tankene til de ulykksalige erfaringene med det beryktede statspolitiet fra 30-årene. Det ble brukt under større arbeidskonflikter til å beskytte streikebrytere og å knekke demonstrasjoner». . . . «Aulie-utvalgets forenklede oppfatninger om samfunnsutviklingen og dets uttalelser om behovet for forsterket politisering med øvede mannskaper når det skjer «masse-tilstrømning av folk til et begrenset område, periodevis eller spontant», gir grunn til aktsomhet», skriver Tove Stang Dahl bl.a.

Aulie-utvalgets innstilling betyr at politiet i realiteten vil få en *mektigere* og *friere* stilling enn før.

For å skape «ro og orden» kan politidirektoratet legge opp den politikk det selv finner mest «effektivt». Man kan i enda større utstrekning enn i dag *selv* tolke hvem som må betraktes som fiende av staten — og dermed kunne bli gjenstand for «politimessig overvåking».

Tove Stang Dahl skriver da også: «Det er lagt

opp til en oppsiktvekkende vid myndighet for rikspolitisjefen, på bekostning av de lokale myndigheter og utenfor rekkevidden av viktige deler av den konstitusjonelle og parlamentariske kontroll».

Kartlegging av overvåkingspolitiet

«Byråsjef Otterbech i Justisdepartementet. Eksisterer det opplysninger over mange som er ansatt i overvåkingspolitiet i Norge?

— Vi har ingen slik oversikt her».
(Intervju i *Orientering*, nr. 17 1971).

I McConnel-planens punkt e) het det at det materialet etterretningssjefen i vedkommende NATO-land har samlet inn, skal stilles til de amerikanske styrkenes disposisjon. Dette skal skje «i den utstrekning den amerikanske øverstkommanderende forlanger».

I dag kartlegger overvåkingspolitiet legal politisk opposisjon mot den eksisterende utenriks- og militærpolitikk.

Hvor mange er *de* som fører norske borgere inn i hemmelige arkiver og stiller disse til disposisjon for USA og NATO? «Overvåkingstjenesten har et antall distriktssentraler rundt om i landet og avdelinger ved praktisk talt alle politikamre». (Mellbye-utvalget).

I hvilken grad eksisterer det kontroll med denne hysj-hysj-virksomheten?

Er overvåkingspolitiet blitt en stat i staten?

Ved overvåkingscentralen i Oslo sitter man i hvert fall helt uforstyrret. Behøver ikke svare på noen spørsmål. Bare i Oslo arbeider 77 mann med et lønnsbudsjett på 2,2 millioner kroner med overvåkingsaker.

Hvor mange som *samlet* arbeider med dette på landsbasis er det ingen parlamentarisk kontrollerte organer som vet.

— Det har vi ingen oversikt over her, sa byråsjef Otterbech i Justisdepartementet til Orientering (nr. 17,1971).

— For å få en slik oversikt må man ringe det enkelte politikammer. Det er nemlig det enkelte politikammer som disponerer sine styrker.

Og Orientering gjorde det våren 1971. I et forsøk på å kartlegge overvåkingspolitiets omfang.

Ti politimestre ble oppringt. Og i fem tilfelle ga politimestrene tallene uten videre. De resterende fem nektet.

Her er smakebiter fra ringerunden:

Oslo: Politimester Gjerde fortalte at man ved overvåkingscentralen i Oslo hadde ansatt 77 mann.

Drammen: En blid politimester kunne fortelle at 12 mann var engasjert med slik virksomhet samtidig

som de også arbeidet i fremmedpolitiet. — Utstedte pass og lignende ting.

Trondheim: «8 mann er avsatt til slikt arbeid». (Politimesteren)

Stavanger: 4 mann og en reserve. (Politimesteren)

Porsgrunn: — Vi er *tildelt* to mann. (Politimesteren)

I Bergen sitter tidligere sjef for Overvåkingspolitiet, Asbjørn Bryhn som sjef for politiet.

Han var meget arrogant, unngikk hele spørsmålet og svarte: — Her i Bergen arbeider hele styrken på 400 mann med politiovervåking. Det er politiets oppgave det.

Orientering kunne likevel opplyse sine lesere om at 20 personer er avsatt til slik virksomhet i Bergen.

Dersom Asbjørn Bryhn fremdeles spekulerer på hvordan vi fikk tak i tallene fra hans politikammer, vil vi benytte denne anledningen til å fortelle ham det.

Årsberetningen for Bergen Politikammer, 1970, oppbevares på Universitetsbiblioteket i Oslo, og her finner man tallene for overvåkingsbemanningen i Bergen.

Her er kommentarene fra politimestrene som nektet å gi opplysninger:

— Jeg er forbløffet over at noen har gitt Dem disse tallene, sa politimester Bjørn Heggelund i Tromsø.

— Vi har 39 tjenestemenn her oppe og disponerer disse etter behov. Og det er en intern sak.

— Når ikke overvåkingspolitiet sentralt vil gi Dem disse tallene på landsbasis, finner jeg det noe tvilsomt at en politimester skal offentliggjøre dette, uttalte politimester Vahl i Narvik.

Politimesteren i Skien, Sverre Tveit:

— Dette er et internt anliggende som offentligheten ikke har noe med.

— Mener De at de andre politimestrene som har gitt oss tall har gjort seg skyldig i en tjenesteforsømmelse?

— Har jeg sagt det? Hvordan kan De legge slike ord i munnen på meg?

— Jeg legger ingen ord i munnen på Dem. Jeg bare stiller konkrete spørsmål som jeg håper å få svar på.

— Det er vår egen sak hvordan vi ønsker å disponere våre styrker.

Orientering kommenterte ringerunden slik: «Her flyter det i sannhet. Enkelte kan uttale seg til presen. Andre er «forbløffet» over at slik kan gjøres.

Og ekspedisjonssjef Andreas Irgens ble i sakens anledning intervjuet av Orientering:

— Hvordan kan det ha seg at enkelte politimestre kan svare på hvor mange som arbeider innen overvåkingspolitiet, mens andre ikke vil svare. Har ikke Justisdepartementet noen lovregel her?

— Vi har ingen regel her. Det er helt opp til den enkelte politimester å vurdere hvor mange han ønsker å bruke til slik virksomhet.

— Synes De ikke dette er uheldig?

— Nei, det gjør jeg ikke.

Orienterings kartlegging skapte tydeligvis stor bestyrtelse i Justisdepartementet. I et førstesideintervju i Arbeiderparti-avisen Demokraten (12/6-1971) irettesetter Berrefjord de fem politimestrene som ga Orientering opplysninger om overvåkingspolitiet innen sitt distrikt.

— Det skal ikke komme ut detaljer om overvåkingspolitiet og dets virksomhet, sa Berrefjord.

Helt til slutt i intervjuet blir justisministeren spurt om det eksisterer en slags kontroll med disse tingene i dag?

— Ja, vi får jo her i Justisdepartementet rapporter om det som foregår.

Overfor Orientering hadde justisdepartementet tidligere slått fast at det ikke hadde noen som helst oversikt over omfanget — og antallet overvåkingsansatte.

Etterord

Vi innser at vårt land må ha en hemmelig overvåkingstjeneste slik vi også hadde det før og under krigen. Men det er klart at overvåking i et nøytralt land — til tross for avsløringer av t.eks. SÄPOs (den svenske sikkerhetspolisens) arbeid og metoder i den senere tid — er noe ganske annet og langt mindre farlig enn i et land som gjennom medlemskap i en militærallianse overgir seg selv til fremmede stormakter. Som Svein Blindheim sier det i «Ut av NATO-avisen» — mai 1968:

«Det er på tide å rydde og luften før vi fullstendig mister vår identitet som folk. La oss gjøre Norge til en kirkegård for hele NATO-mentaliteten, gjøre slutt på all livsfarlig, ukontrollert makt i Norge».

Denne boken er ment som utgangspunkt for videre debatt og — om mulig — større åpenhet omkring overvåkingspolitiets virksomhet i Norge.

Gjennom offentlige innstillinger, eksempler og ulike kilder har vi rettet søkelyset mot ting — mot et system vi mener er skjævt og farlig.

Vår oppgave har ikke vært å an vise alternative overvåkingsmetoder — eller for den saks skyld et alternativt overvåkingspoliti i et *annet* Norge.

Vi kan heller ikke ta standpunkt til hvilke former for overvåking vi finner akseptable, hvilke metoder som kan forsvares eller i hvilke tenkte tilfelle overvåking kan godkjennes. Politimessig overvåking slik f.eks. Mellbye-utvalgets innstilling forteller oss litt om — er selvfølgelig situasjonsbestemt. Det er uløselig å oppkonstruere tenkte situasjoner hvor ulike reaksjoner/metoder kan forsvares/forkastes.

En skikkelig debatt omkring overvåkingstjenesten i fremtiden må dessuten bygge på konkrete data/faktiske forhold om overvåkingspolitiets arbeidsmetoder slik de er i dag.

Denne bokens svakhet er selvfølgelig at vi *også* må bygge våre konklusjoner på svake indisier/gjettninger og hele og halve usannheter fra tjenestehold. Vi får derfor ikke en nøyaktig helhetsoversikt som kan gi utgangspunkt for å trekke opp retningslinjer for overvåkingspolitiets arbeid i fremtiden.

Vi får imidlertid vite stadig mer, men skal vi nøye oss med å vite? En av NATO-alliansens verste konsekvenser i fredstid er den trusel mot demokratiet vårt og mot rettssikkerheten som den hemmelige overvåkingstjenesten utgjør. Man må se sammenhengen mellom tingene som skjer. Og vi ser en klar forbindelseslinje mellom de offentliggjorte, hemmeligstemplede NATO-dokumentene, vår beredskapslov, våre beredskapsplaner, Mellbye-utvalgets — og senere Utenrikskomitéens innstillinger.

Vi har søkt å vise hvem som overvåkes i Norge, og hvem som defineres som «indre fiender». Vi vet av erfaring hvem USA, CIA og NATO er redde for, og hvilke «verdier» man med alle — absolutt alle midler må forsvare.

Skal vi så la forræderiet gripe enda mer omkring seg? Skal vi ikke i steden gjøre slutt på «all livsfarlig, ukontrollert makt i Norge»?

For som Asbjørn Bryhn sa allerede i 1963: «Det gjelder ikke bare ditt liv, men også din sjel!»

SECRET

Annex N to USCINCEUR OPLAN NR 100-1 CIVIL AFFAIRS

J. An Emergency SOF Agreement will be concluded prior to the initiation of hostilities in accordance with following country priorities:

<u>1</u> Norway.	<u>6</u> Italy.
<u>2</u> Greece.	<u>7</u> Netherlands.
<u>3</u> Turkey.	<u>8</u> Belgium.
<u>4</u> West Germany.	<u>9</u> Luxembourg.
<u>5</u> France.	<u>10</u> Denmark.

5. (U) COMMAND AND SIGNAL.

- a. Command, Civil affairs command will follow military command.
- b. Signal, Civil affairs units will rely upon common user service.

J. P. MC CONNELL
General USAF
Deputy Commander in Chief

APPENDICES:

1. Organizations Available For Planning
2. Definitions
3. Status Of Forces Agreement
4. Civil Affairs Planning
5. Sample Proclamation
6. Commissions and Committees

AUTHENTICATION:

B Espiny

B. E. SPIVY
Major General, US Army
Director, J-3 Division

Change 3 to USCINCEUR OPLAN NR 100-1

N-9

SECRET

SECRET

Headquarters
US EUROPEAN COMMAND
APO 128, US Forces

Appendix 3 to Annex N Civil Affairs
USCINCEUR OPLAN NR 100-1
STATUS OF FORCES AGREEMENT

DRAFT OF AN EMERGENCY STATUS OF FORCES (SOF) AGREEMENT

(It is assumed that such an Emergency SOF Agreement will be concluded in the form of an Exchange of Notes between the Foreign Ministry or other appropriate authority of (country) and the US Ambassador, or Commander of the US Forces in (country).)

PREAMBLE

1. The Embassy of the United States of America (the Commander, US Forces in _____) presents its (his) compliments to the Ministry of Foreign Affairs and has the honor to state that the discussions that have taken place between us concerning the status of US Forces deployed, or to be deployed, in _____ at the request of the _____ Government, have led to agreement as follows:

SUBSTANTIVE PROVISIONS

2. a. The designated US commander or, in his absence, the senior US military commander present shall have exclusive control of the US Forces and the direction thereof.

b. The US Forces shall have the right to occupy any area or facility considered necessary for the accomplishment of their mission or for their safety and continued security, as determined by US military commanders, and to install such equipment therein as they shall deem necessary for these purposes.

c. Military commanders of the US Forces may take such measures as they deem necessary to provide adequate security for their installations, personnel and equipment, and for the movement of supplies and personnel in _____. Within installations utilized by the US military forces, military commanders shall have absolute and full authority to maintain discipline and order among members of the US Forces. Outside such installations, military police of the US Forces shall have full authority, subject to such further arrangements as may be made with the local police authorities, to maintain discipline and order among members of the US Forces. In the event of acts of violence against US installations, equipment, or personnel by persons other than members of the US Forces, such persons may be apprehended by the US Forces and turned over to the Government of _____ for appropriate disposition in accordance with laws of that country.

THIS APPENDIX CONSISTS OF 4 PAGES

Change 3 to USCINCEUR OPLAN 100-1

DOWNGRADED AT 12 YEAR

INTERVALS, NOT AUTOMATICALLY